JOURNAL OF BALKAN RESEARCH INSTITUTE

BALKAN ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Cilt: 14, Sayı: 2, Aralık 2025 / Vol: 14, No: 2, December 2025 ISSN: 2147 - 1371

Yazışma Adresi / Correspondence Adress
Trakya Üniversitesi
Balkan Araştırma Enstitüsü
Enstitüler Binası Balkan Yerleşkesi
22030 Edirne / TÜRKİYE

Telefon / Telephone: +90 284 235 34 58
Belgegeçer / Fax: +90 284 236 31 79
E - posta / E - mail: baedergisi@trakya.edu.tr

BALKAN ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Cilt: 14, Sayı: 2, Aralık 2025 / Vol: 14, No: 2, December 2025

BALKAN ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

JOURNAL OF BALKAN RESEARCH INSTITUTE

Cilt: 14, Sayı: 2, Aralık 2025 / Vol: 14, No: 2, December 2025 ISSN: 2147 - 1371

BAED
JBRI

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
BALKAN ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Cilt: 14, Sayı: 2, Aralık 2025

TRAKYA UNIVERSITY
JOURNAL OF BALKAN RESEARCH INSTITUTE

Volume 14, Number 2, December 2025

ISSN 2147-1371

Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi (BAE-Dergisi), Balkanlar üzerine sosyal bilimler alanında özgün çalışmalara yer veren uluslararası hakemli bir dergidir. Türkçe ve İngilizce makalelere yer veren BAE-Dergisi, Temmuz ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır. BAE-Dergisi'ne gönderilen yazılar, yayımlanmadan önce Yayın Kurulunca dergi yazım ilkelerine uygunluk açısından incelenir. Yayımlanması uygun bulunan makaleler adları gizli tutulan iki ayrı hakeme gönderilir. Hakem süreçleri tamamlanan makaleler, kronolojik sıra takip edilmeksizin Yayın Kurulu'nun nihai değerlendirmesi ve kararı sonrası dergide yayımlanır. Dergide yayımlanan makalelerde savunulan görüşler BAE-Dergisini hiçbir surette bağlamaz. Yayımlanan makale ve yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilen yazılar iade edilmez.

Gönderilen makaleler intihallere karşı *iThenticate* programı ile denetlenmektedir. http://www.ithenticate.com/

Journal of Balkan Research Institute (JBRI) is an international biannual (July and December) peer-reviewed academic journal that aims to publish original articles, i.e. papers which have not been previously published in any journal, in the realm of Social Sciences related to the Balkans. Each article is examined by the Editorial Board regarding writing principles and guidelines. The ones approved are sent to two independent referees for double-blind peer review. Those articles which peer review process is completed are published without chronological order after the final evaluation and decision of the Editorial Board. Authors are responsible for their articles. Any of their ideas are individual and does not bind the JBRI. No article is returned to authors.

All articles are checked for plagiarism by the *iThenticate* programme. http://www.ithenticate.com/

Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

YAZIŞMA ADRESİ / CORRESPONDENCE ADDRESS
Trakya Üniversitesi Balkan Yerleşkesi Enstitüler Binası
Balkan Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü
22030 Edirne / TÜRKİYE
Telefon / Phone: +90 284 - 235 34 58 **Belgegeçer / Fax :** +90 284 - 236 31 79
E-posta / E-mail: baedergisi@gmail.com
www.baedergisi.trakya.edu.tr

BASKI / PRINTING
Trakya Üniversitesi Matbaası
Edirne Teknik Bilimler MYO - Ayşekadın Yerleşkesi / EDİRNE
E-posta / E-mail: matbaa@trakya.edu.tr

EDİRNE
ARALIK 2025

BALKAN ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
JOURNAL OF BALKAN RESEARCH INSTITUTE

ISSN 2147-1371

DERGİ SAHİBİ / OWNER
Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Balkan Araştırma Enstitüsü adına
Doç. Dr. Sabri Can SANNAV

BAŞ EDİTÖR / EDITOR-IN-CHIEF
Doç. Dr. Ayşegül KILIÇ

EDİTÖRLER / EDITORS
Öğr. Gör. Dr. Behçet LOKLAR
Öğr. Gör. Dr. Hasan Onur DEMİR

TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ / TURKISH LANGUAGE EDITOR
Dr. Öğr. Üyesi Serap BOZKURT GÜVENEK

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRÜ / ENGLISH LANGUAGE EDITOR
Doç. Dr. Alize CAN RENÇBERLER

DİZGİ / TYPESETTING
Öğr. Gör. Utku KIRLIDÖKME

İNDEKS KOORDİNATÖRÜ / INDEX COORDINATOR
Öğr. Gör. Dr. Hasan Onur DEMİR

KAPAK TASARIM / COVER DESIGN
Doç. Dr. Bülent AKYAY
Fatma YAZICI

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Kerima FILAN
(University of Sarajevo, Saraybosna/Bosna-Hersek)

Prof. Dr. Dragi GJORGIEV
(Ss. Cyril and Methodius University, Üsküp/Makedonya)

Prof. Dr. Amina ŠILJAK-JESENKOVIĆ
(University of Sarajevo, Saraybosna/Bosna-Hersek)

Prof. Dr. Abidin TEMİZER
(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur/Türkiye)

Prof. Dr. Thanos VEREMIS
(National and Kapodistrian University of Athens, Atina/Yunanistan)

Prof. Tanju ARABOĞLU
(Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye)

Doç. Dr. Bülent AKYAY
(Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye)

Doç. Dr. Paschalis ANDROUDIS
(Aristotle University of Thessaloniki, Selanik/Yunanistan)

Doç. Dr. Liliana BOŞCAN
(University of Bucharest, Bükreş/Romanya)

Doç. Dr. Alexei KALIONSKI
(Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofya/Bulgaristan)

Doç. Dr. Ayşegül KILIÇ
(Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye)

Doç. Dr. Georgios SALAKIDIS
(Democritus University of Thrace, Gümülcine/Yunanistan)

Doç. Dr. Sabri Can SANNAV
(Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Özgür RENÇBERLER
(Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Erhan VATANSEVER
(Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye)

ULUSLARARASI BİLİM DANIŞMA KURULU
INTERNATIONAL SCIENTIFIC ADVISORY COMMITTEE

Prof. Dr. Yücel ACER, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH, Erciyes Üniversitesi, Kayseri/Türkiye
Prof. Dr. Sabina BAKŠIĆ, University of Sarajevo, Saraybosna/Bosna-Hersek
Prof. Dr. Hasret ÇOMAK, İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Prof. Dr. Birgül DEMİRTAŞ, Türk-Alman Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Prof. Dr. Zafer GÖLEN, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur/Türkiye
Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Prof. Dr. Mehmet HACISALİHOĞLU, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Prof. Dr. Fadil HOCA, Ss. Cyril and Methodius University, Üsküp/Kuzey Makedonya
Prof. Dr. Slobodan ILIĆ, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Prof. Dr. Nazim İBRAHİM, Ss. Cyril and Methodius University, Üsküp/Kuzey Makedonya
Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Osman KARATAY, Ege Üniversitesi, İzmir/Türkiye
Prof. Dr. Ayşe KAYAPINAR, Millî Savunma Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Levent KAYAPINAR, Ankara Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Aşkın KOYUNCU, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale/Türkiye
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU, Marmara Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Prof. Dr. Nazif MANDACI, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir/Türkiye
Prof. Dr. Lyubomir MIKOV, Bulgaristan Bilimler Akademisi, Sofya/Bulgaristan
Prof. Dr. Nuran MUHAXHERİ, University of Prishtina, Priştine/Kosova
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ, Gazi Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Emel G. OKTAY, Hacettepe Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Hatice ORUÇ, Ankara Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Esin OZANSOY, İstanbul Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon/Türkiye
Prof. Dr. Murat ÖNSOY, Hacettepe Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Ali Fuat ÖRENÇ, İstanbul Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Prof. Dr. Ayşe ÖZKAN, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı/Türkiye
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN, Erciyes Üniversitesi, Kayseri/Türkiye
Prof. Dr. Sezai ÖZTAŞ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ/Türkiye
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Amina ŠILJAK-JESENKOVIĆ, University of Sarajevo, Saraybosna/Bosna-Hersek
Prof. Dr. Lelija SOČANAC, University of Zagreb, Zagreb/Hırvatistan
Prof. Dr. Abidin TEMİZER, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur/Türkiye
Prof. Dr. Yüksel TOPALOĞLU, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Prof. Dr. Sibel TURAN, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Prof. Dr. Fahri TÜRK, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Prof. Dr. Mustafa TÜRKEŞ, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Prof. Dr. Hamit XHAFERI, SEEU University, Tetovo/Kuzey Makedonya
Doç. Dr. Uğur ALTUĞ, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı/Türkiye
Doç. Dr. Bülent AKYAY, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Doç. Dr. Paschalis ANDROUDIS, Aristotle University of Thessaloniki, Selanik/Yunanistan
Doç. Dr. Selim ASLANTAŞ, Ruhr-Universität Bochum, Bochum/Almanya

Doç. Dr. Alize CAN RENÇBERLER, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Doç. Dr. Bilgin ÇELİK, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir/Türkiye
Doç. Dr. Nilüfer ERDEM, İstanbul Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Doç. Dr. Neriman ERSOY HACISALİHOĞLU, İstanbul Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
Doç. Dr. Neriman HASAN, Ovidius University of Costanta, Köstence/Romanya
Doç. Dr. Ali HÜSEYİNOĞLU, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Doç. Dr. Ayşegül KILIÇ, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Doç. Dr. Şahin KILIÇ, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Doç. Dr. Ökkeş NARİNÇ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ/Türkiye
Doç. Dr. Caner SANCAKTAR, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli/Türkiye
Doç. Dr. Sabri Can SANNAV, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Doç. Dr. Seda TAŞ İLMEK, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Doç. Dr. Tuba ÜNLÜ BİLGİÇ, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Dilaver Arıkan AÇAR, Yaşar Üniversitesi, İzmir/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Veysi AKIN, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Uğur EKİNCİ, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt NUR, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Özgür RENÇBERLER, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Fatma RODOPLU YILDIRIM, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Vahit Cemil URHAN, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Erhan VATANSEVER, Trakya Üniversitesi, Edirne/Türkiye
Dr. Grigor BOYKOV, University of Vienna, Viyana/Avusturya
Dr. Mariya KIPROVSKA, University of Vienna, Viyana/Avusturya

Balkan Araştırma Enstitüsü (BAE) Dergisi, *Emerging Sources Citation Index (ESCI), TÜBİTAK/ULAKBİM TR Dizin Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı, Central and Eastern European Online Library* (CEEOL), *EBSCO, J-Gate, Modern Language Association (MLA) International Bibliography, ProQuest* ve *T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Veri Tabanı* tarafından dizinlenmekte ve taranmaktadır.

The Journal of Balkan Research Institute (JBRI) is indexed and abstracted in *Emerging Sources Citation Index (ESCI), TÜBİTAK/ULAKBİM TR Dizin Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı*, *Central and Eastern European Online Library* (CEEOL), *EBSCO, J-Gate, Modern Language Association (MLA) International Bibliography*, *ProQuest* and *T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Veri Tabanı*.

BU SAYININ HAKEMLERİ / REFEREES OF THIS ISSUE

Prof. Dr. Nükhet ADIYEKE, (E)
Prof. Dr. Zafer GÖLEN, Burdur Mehmet Akif Üniversitesi/Burdur
Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI, Erciyes Üniversitesi/Kayseri
Prof. Dr. Güray KIRPIK, Gazi Üniversitesi/Ankara
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU, Marmara Üniversitesi/İstanbul
Prof. Dr. Nazif MANDACI, Dokuz Eylül Üniversitesi/İzmir
Prof. Dr. Hatice ORUÇ, Ankara Üniversitesi/Ankara
Prof. Dr. Ali Fuat ÖRENÇ, İstanbul Üniversitesi/İstanbul
Prof. Dr. Reyhan ŞAHİN ALLAHVERDİ, Burdur Mehmet Akif Üniversitesi/Burdur
Prof. Dr. Doğan YÖRÜK, Selçuk Üniversitesi/Konya
Doç. Dr. Kamil DOĞANCI, Bursa Uludağ Üniversitesi/Bursa
Doç. Dr. Selim PARLAZ, Pamukkale Üniversitesi/Denizli
Doç. Dr. Fatma SEL TURHAN, İstanbul Teknik Üniversitesi/İstanbul
Dr. Öğr. Üyesi Gönül TEZCAN, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TÜRK, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi/Bandırma-Balıkesir
Dr. Öğr. Üyesi Vahit Cemil URHAN/Trakya Üniversitesi/Edirne
Dr. Öğr. Üyesi Ertan ÜNLÜ, Ankara Üniversitesi/Ankara
Arş. Gör. Dr. Almıla Gökçe ÖZCAN, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi/Nevşehir
Dr. Elma KORIĆ, University of Sarajevo, Oriental Institute/Saraybosna-Bosna Hersek

BALKAN ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
Cilt 14, Sayı 2, Aralık 2025

JOURNAL OF BALKAN RESEARCH INSTITUTE
Volume 14, Number 2, December 2025

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

RESEARCH ARTICLES

İlyas AK

İngiliz Basınına Göre Birinci Dünya Savaşı'nın Başlarında Türk-Yunan Gerginliği (Temmuz- Kasım 1914)

Turkish-Greek Tension at the Beginning of the First World War According to the British Press (July-November 1914)

351-400

Mehmet ÇETİN

Defending the Balkan Frontier: The Organization of Military Colonies in the 19th-Century Ottoman Bosnia

Balkan Serhaddini Savunmak: 19. Yüzyıl Osmanlı Bosnası'nda Askeri Kolonilerin Organizasyonu

401-436

Elma KORIĆ

Ottoman Maps from the Second Half of the 19th Century as a Source for the History of Railways in Bosnia and Herzegovina

Bosna Hersek'te Demiryolları Tarihinin Kaynağı Olan 19. Yüzyılın İkinci Yarısına Ait Osmanlı Haritaları

437-459

Cengiz PARLAK

15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Gümülcine'de Bir Osmanlı Eğitim Kurumu Olarak Ahi Ali (Sohtalar/Softalar) Medresesi Ve Zaviyesi Evkâfı

The Waqf of Ahi Ali (Sohtalar/Softalar) Madrasa and Zawiyah as an Ottoman Educational Institution in Komotini from the 15th to the 20th Century

461-504

Ceren PİLEVNELİ ÇUBUK

Bir Hezimetin Anatomisi: Hadrıanopolıs Savaşı, I. Theodosıus ve Modus Vivendi Politikası | *Anatomy of a Disaster: Hadrianopolis, Theodosıus I and the Policy of Modus Vivendi*

505-539

Musa SEZER

16. Yüzyılın İlk Yarısında Eğriboz Sancağı Vakıfları | *Foundations of the Sanjak of Chalkis in the Fırst Half of the 16th Century*

541-580

Rahman ŞAHİN

XVI. Yüzyılda İlbasan Sancağı'nda İdarî Yapı | *Administrative Structure in Elbasan Sanjak in the 16th Century*

581-617

Abdullah Muhsin YILDIZ

Competıng State Images on the Former Yugoslav Space: Macedonia Versus Ilirida | *Eski Yugoslav Topraklarında Yarışan Devlet İmajları: Makedonya'ya Karşı İlirida*

619-653

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ / BOOK REVIEWS

Mert BAYIN

M. Edith Durham, *Balkanların Yirmi Yılı 1900-1920*,

655-661

Seyit Ali BUDULGAN

İbrahim Erdal, *Population Exchange, Between Turkey and Greece After the Invasion of Western Anatolia*,

663-665

Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi / Journal of Balkan Research Institute
Cilt/Volume 14, Sayı/Number 2, Aralık/December 2025, ss. 351-400.

Geliş - Received: 04.01.2025 Kabul - Accepted: 14.04.2025

DOI: 10.30903/Balkan.1839779

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

İNGİLİZ BASININA GÖRE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞLARINDA TÜRK-YUNAN GERGİNLİĞİ (TEMMUZ- KASIM 1914)

İlyas AK*

ÖZ

Saraybosna'da 28 Haziran 1914 günü Sırp milliyetçileri tarafından gerçekleştirilen suikast, Avrupa'daki gerilimleri bir anda tetikleyerek devletler arası çatışmaların derinleşmesine zemin hazırlamıştır. Bu olay Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Sırbistan'a karşı sert bir tepki göstermesine yol açmış; Almanya, Rusya, Fransa ve İngiltere gibi büyük güçlerin de bu sürece müdahil olmasıyla savaş, bir ay gibi kısa bir süre sonra başlamıştır.

Avusturya Arşidükü Franz Ferdinand'ın suikast ile öldürülmesi; Avrupa'da yükselen milliyetçilik, emperyalizm, ittifak sistemleri ve militarizmin bir sonucu olmuştur. Uluslararası diplomasinin yetersiz kaldığı bu süreçte devletler arasında yürütülen diplomatik yazışmalar, tehditkâr ültimatomlara dönüşmüştür. Özellikle Avusturya-Macaristan'ın savaş kararı alması üzerinde Almanya'nın etkisi, Rusya'nın Sırbistan'a verdiği destek ve nihayetinde Fransa ve İngiltere'nin pozisyonları savaşı kaçınılmaz kılmıştır.

Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken 20. yüzyılın başlarında Ege ve Doğu Akdeniz, büyük güçlerin stratejik çıkarları doğrultusunda yoğun bir çatışma alanı olarak öne çıkmıştır. Bu bağlamda bölgedeki gerilimlerin önlenemez bir sonucu olarak Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında bir savaş çıkması beklenmiştir. Bu makale, Franz Ferdinand suikastının ardından Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na fiilen dâhil olduğu döneme kadar geçen sürede, Türk-Yunan ilişkilerindeki diplomatik gerilimin İngiliz basınındaki yansımalarını analiz etmiştir. Suikast Avrupa'daki siyasi gerilimi artırdığı gibi Ege ve Doğu Akdeniz bölgesindeki diplomatik çatışmaları da derinleştirmiştir. İngiliz basınında yayımlanan haberler, Osmanlı-Yunan diplomatik krizinin olası bir savaşa dönüşme sürecine ilişkin gelişmeleri ve bu sürecin dinamikleri hakkında önemli ipuçları sunmuştur.

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzurum, ORCID: orcid.org/0000-0002-3772-7866, E-posta: ilyas.ak@atauni.edu.tr

OPEN ACCESS

© Copyright 2025 Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi

Bu çalışma dönemin İngiliz basınında yer alan haber, makale ve köşe yazıları üzerinden, İngiliz basınının Osmanlı-Yunan gerilimini nasıl algıladığını ve bu algının Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı başlarında uluslararası ilişkilerdeki stratejik kararlarına nasıl yansıdığını analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada İngiliz basınının olaylara yaklaşımı, Türk-Yunan diplomatik stratejilerinin yanı sıra bölgedeki jeopolitik dinamikler ışığında değerlendirilmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ın Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'ndeki çıkarlarına yönelik tutumu ve bu tutumun savaş sürecine etkileri detaylandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Yunanistan, İngiltere kamuoyu, Donanmalar, Ege Adaları.

TURKISH-GREEK TENSION AT THE BEGINNING OF THE FIRST WORLD WAR ACCORDING TO THE BRITISH PRESS (JULY-NOVEMBER 1914)

ABSTRACT

The assassination carried out by Serbian nationalists in Sarajevo on June 28, 1914 instantly triggered tensions in Europe and thus paved the way for the deeper inter-state conflicts. This incident triggered a severe response from the Austro-Hungarian Empire towards Serbia and the war commenced within a month, as major powers including Germany, Russia, France and the United Kingdom became involved in the unfolding events.

The assassination of Archduke Franz Ferdinand of Austria was the result of rising nationalism, imperialism, alliance systems and militarism in Europe. In this process, where international diplomacy proved insufficient, diplomatic correspondence turned into threatening ultimatums. Germany's influence on Austria-Hungary's decision to go to war, Russia's support for Serbia and ultimately the positions of France and Britain made the war inevitable.

While these events were taking place in Europe, the Aegean and Eastern Mediterranean emerged as a major conflict zone in the early 20th century due to the strategic interests of the great powers. In this context, as an inevitable consequence of regional tensions, a war between the Ottoman Empire and Greece was expected. This article analyzes how diplomatic tensions in Turkish-Greek relations were portrayed in the British press during the period from the assassination of Franz Ferdinand to the Ottoman Empire's official entry into World War I. The assassination not only heightened political tensions in Europe but also deepened diplomatic conflicts in the Aegean and Eastern Mediterranean region. News published in the British press provided significant insights into the developments and dynamics of the Ottoman-Greek diplomatic crisis and its potential escalation into war.

İNGİLİZ BASININA GÖRE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞLARINDA TÜRK-YUNAN GERGİNLİĞİ (TEMMUZ- KASIM 1914)

This study aims to analyze how the British press perceived the Ottoman-Greek tension through news, articles and columns in the British press of the period, and how this perception was reflected in the strategic decisions of the Ottoman State in international relations at the beginning of World War I. In the current study, the British press's approach to the events was evaluated in the light of the geopolitical dynamics in the region, as well as the Turkish-Greek diplomatic strategies. Furthermore, this study seeks to elaborate on the stances of the Ottoman Empire and Greece regarding their respective interests in the Eastern Mediterranean and Aegean Sea, and to examine how these stances influenced the course of the war.

Keywords: Ottoman Empire, Greece, British public opinion, Navies, Aegean Islands.

EXTENDED ABSTRACT

After Greece gained its independence, the conditions of the Greek Orthodox population in Turkish territories became directly linked to the development of Ottoman-Greek relations. During this period, Turkish-Greek relations were highly tense and led to some conflicts. One of the main reasons for this was the reckless politicians in Greece and their adoption of an imperialist goal known as the Megali Idea, alongside their foreign king who was not of Greek origin. The Megali Idea, which shaped the thoughts of many Greek political leaders and influenced the psychology of the people, broadly aimed to establish a "Greater Greece" similar to the Byzantine State by "retaking" Istanbul from the Turks. A portion of the Greek population continued to maintain their belief in the legend of the Byzantine Emperor Constantine Palaiologos and that Istanbul would one day be taken back from the Turks. In this context, the countries mentioned in Byzantine folklore, according to the Megali Idea, were seen as part of the Hellenic heritage. It was believed that this legacy belonged to the reborn Hellenic population, namely Greece. Driven by this ambition, Greece actively pursued territorial expansion, with a particular focus on gains against the Ottoman State. The leader who most clearly reflected this expansionist policy and was one of the most ardent defenders of the Megali Idea was Prime Minister Ioannis Kolettis, a prominent figure of the political group known as the "French Party".

Various uprisings that began within the Ottoman State's borders in the Balkans, coupled with interventions from the great powers, forced the Ottoman State to make some territorial concessions. The cultural assimilation policy that Greece had designed within the Ottoman State was replaced by an expansionist strategy aimed at regaining territory. This expansionist approach entered a new era in 1881, with the transfer of Thessaly, Larisa and Narda by the Ottoman State to the Kingdom of Greece. The annexation of Thessaly created a significant impetus for Greece's nationalist expansionist policies over Macedonia and enabled the kingdom's territory to expand northwards. Through this northern expansion, Greece directed its next

strategic goal towards the regions of Epirus and Crete, where the Greek population was dense.

The Cretan Revolt and rising Balkan nationalist movements bolstered Greece's for the Balkan Wars. The weakening military force of the Ottoman State also accelerated this process. Indeed, among the immediate causes of the Balkan War was the Greek ideal of establishing an empire extending from the Carpathians to the Black Sea, from the Adriatic Sea to the Aegean Sea, including the Aegean Islands, the Mediterranean coasts, Istanbul and Anatolia, as they had in the Early and Middle Ages. In addition, one of the most important goals before the war was to annex the ethnic Greeks living in the Macedonia region to their own territory.

The Balkan Wars of 1912-1913 broke out due to the weakening of the Ottoman State and the determination of the Balkan States to achieve national unity, despite the opposition of the great powers. Although efforts were made to establish peace in the Balkan Peninsula in accordance with the provisions of the 1878 Treaty of Berlin, by 1912, the great powers could not demonstrate the necessary will to maintain this peace against the Balkan League.

After the Balkan Wars of 1912-1913, Greece had nearly doubled in size in terms of both population and territory, and, in line with the Megali Idea, was able to expand into the Macedonian region. Since its establishment, Greece had consistently aimed to expand its territory to the north. One of the main reasons for Greece's participation in the Balkan Alliance was the desire to take another step towards achieving the goals of the Megali Idea. As a result of the Balkan Wars, Greece, having achieved victory over the Ottoman State, annexed Epirus, Thessaloniki, Drama, Kavala and most of Southern Macedonia to its territory. In addition, the annexation of Crete and the occupation of most of the Aegean Islands (with Gökçeada, Bozcaada and Meis remaining under Ottoman control) were part of Greece's territorial gains during this period. For this reason, relations between the Ottoman State and Greece were tense before the outbreak of World War I. The contacts between the two countries had frequently become problematic, especially due to the Balkan Wars and border disputes.

Between 1913 and 1914, Turkish-Greek relations became increasingly strained in the Aegean Sea due to the struggle for maritime dominance. Greece's expansionist policy, in line with the Megali Idea, became a serious threat to the Ottoman State as it placed greater emphasis on strengthening its naval power. The strategic inadequacies of the Ottoman Navy during the Balkan Wars allowed Greece to gain maritime superiority, significantly weakening the Ottoman State's dominance in the Aegean. During this period, the annexation of Crete by Greece and the large-scale transfer of the Aegean Islands to Greek control further limited the effectiveness of the Ottoman naval power in the region.

The modernization efforts of the Ottoman Navy became one of the determining factors in the ongoing maritime rivalry with Greece. However, Greece's possession of a more modern and powerful navy caused the Ottoman State to significantly lose control over the sea routes in the Aegean. The reduction in military mobility in strategic regions pushed the Ottoman State into a vulnerable position in

terms of naval power. This rivalry heightened the military and political tension between the Ottoman State and Greece before World War I, making the regional security balance even more delicate.

Greece's purchase of modern warships from the United States and its efforts to strengthen its navy further complicated the strategic position of the Ottoman State and led to a reshaping of naval power in the region. The Ottoman Empire's efforts to acquire dreadnoughts to reclaim the islands lost to Greece caused widespread repercussions in the British press. Especially the Ottoman State's efforts to modernize its navy and, with support from Germany, challenge Greece's maritime superiority, were closely monitored in Britain. In this context, the joining of the Goeben and Breslau warships to the Ottoman navy was interpreted as the balance of power in the Eastern Mediterranean shifting against Greece. British newspapers conducted comprehensive analyses on how the potential power added to the Ottoman Navy by these two modern warships affected the strategic balance in the Aegean Sea and its surrounding areas. The restructuring of the Ottoman State's naval power further complicated military and diplomatic relations in the region.

In the summer of 1914, the Ottoman-Greek tension transformed into a multifaceted crisis that attracted the attention of international actors as it influenced not only regional power balances but also global dynamics. The Ottoman State's efforts to reclaim the Aegean Islands, the acceleration of the naval arms race and Germany's increasing influence over the Ottoman State not only affected Ottoman-Greek relations but also influenced a broader power struggle that would shape the beginning of World War I. Seen from this perspective, the naval power rivalry in the Aegean and Ottoman-Greek relations serve as a critical example for understanding the geopolitical dynamics of the pre-war period.

On the other hand, the issue of population exchange that came up between the Ottoman State and Greece in 1914 emerged as a reflection of the political tension between the two countries. The changing demographic balances and nationalist policies after the Balkan Wars caused this issue to contribute to regional instability. In this context, the course of Ottoman-Greek relations before World War I should be examined through the lens of naval power competition and population exchange, particularly focusing on how these issues were reflected in the British press. The news articles in the British press served as an important source for understanding the Ottoman State's strategies during this period and its diplomatic moves on the international stage.

Due to issues concerning the islands and population exchange, Turkish-Greek relations remained extremely tense until the middle of June 1914. Although tensions partially eased after this date, the problems were not fully resolved. On the other hand, during World War I, the Turkish-Greek alliance treaty was also brought to the agenda. For this purpose, the two sides held discussions in Bucharest.

The Ottoman State's demands at the Bucharest Conference highlighted its stance on protecting sovereignty over the Aegean Islands and emphasized the importance it placed on diplomatic processes. The meticulous questioning of the details of the solution proposed by Greece by the Turkish delegates revealed the

sensitivity of the Ottoman State in protecting its rights over the islands and its determination not to compromise on this issue. The demands for clarification, especially regarding the status of Samos Island and the situation of the Turkish flag flying on the islands, emphasized the value the Ottoman State placed on national symbols and the symbolic importance of its sovereign rights. As the British press was unaware that the Ottoman State was planning a military operation against Greece, it interpreted the Ottoman request for the postponement of the negotiations in the third session as the Turkish side preferring to develop a long-term strategy rather than rushing to resolve disputes with Greece. Moreover, the British press evaluated this approach of the Ottoman State as an indication that the Sublime Porte adopted a constructive and cautious stance in the field of diplomacy and was waiting for more favourable conditions to emerge in order to maintain regional balance. Ultimately, the Bucharest Conference ended without any agreement being reached on the contentious issues between the Ottoman State and Greece.

While speculations continued that the Ottoman State would attack Egypt instead of Greece in the first months of World War I, and on the other hand, that war between the Ottoman State and Greece was inevitable and that the Ottoman army was moving towards Greece, the British press also reported that the possibility of conflict between the Ottoman Empire and Greece had been prevented. Especially the news that the Ottoman army was advancing towards Greece caused a stir in the public. According to the British public, although there was no official information on this matter, it was suggested that there were reasons for the withdrawal of Ottoman forces, which were claimed to have entered Bulgaria and been advancing towards Greece.

The lack of normalization and the increasing tension in Ottoman-Greek relations after the Balkan Wars escalated further with the outbreak of World War I, and this situation was closely monitored by the British press. On the brink of war, the fragility of the power balances in the region and the conflicts of interest of European states further sharpened the Ottoman State's security pursuits and Greece's expansionist policies. Especially at the beginning of the war in the British press, the Ottoman State's desire to reclaim its former territories and Greece's war preparations clearly revealed how deep the rivalry between the two countries was in diplomatic and military dimensions.

With the Ottoman Empire's entry into World War I, the strategic balances in the Eastern Mediterranean were reshaped. The role of the Ottoman Empire during the war and the diplomatic conflicts between it and Greece were extensively scovered in the British press. The Ottoman Empire's alignment with the Central Powers narrowed Greece's strategic room to manoeuvre while further highlighting the conflicts of interest of the major powers in the region. While analyzing these new balances, the British press considered the Ottoman Empire's resistance against the West and its diplomatic manoeuvres throughout the war as central elements of the power struggle in the Eastern Mediterranean.

In conclusion, with the outbreak of World War I, the tension between the Ottoman Empire and Greece was not limited to the relations of the two countries; it

created a wide-ranging impact that led to the reshaping of the strategic balances in the region. The examination of this process through the lenses of the British press reveals how the Ottoman Empire's military and diplomatic strategies during the war were interpreted as a key factor in the shifting regional power dynamics.

Giriş

1897 Osmanlı-Yunan Savaşı arifesinde Türk donanması, Çanakkale'de müdahaleye hazır bulunmak üzere harekete geçirilmiştir. Ancak gemilerin büyük bölümünün operasyonel açıdan yetersiz olduğu kısa sürede anlaşılmıştır. 19 Mart 1897'de dört zırhlı ve dört torpidodan oluşan filo İstanbul'dan ayrılmıştır. Ancak *Hamidiye* ve *Mesudiye*'deki ciddi kazan sorunları seyrin devamını zorlaştırmıştır. Filonun durumu nisan ayında yabancı danışmanlar tarafından denetlenmiş ve gemilerin makine ile kazan sistemlerinin büyük ölçüde işlevsiz olduğu tespit edilmiştir. Bu inceleme Osmanlı bahriyesinin savaş öncesindeki teknik ve lojistik yetersizliklerini gözler önüne sermiştir.[1] Osmanlı donanması savaş esnasında, Çanakkale Boğazı'ndan öteye geçememiş ve bu durum kara ordusuna verilen önemin, donanmaya kıyasla çok daha fazla olduğunu göstermiştir. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nın deniz harekâtı incelendiğinde, Türk donanmasının savunma dışında kayda değer bir rol üstlenemediği görülmüştür. Donanma, savaş sırasında Yunan taarruzlarından ziyade, ihmal ve bakımsızlık nedeniyle çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.[2] 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı sonrasında Sultan II. Abdülhamid, donanma stratejisini değiştirerek eski gemileri yenileme çabalarından vazgeçmiş ve maliyeti düşük, bölgesel krizlere daha hızlı müdahale edebilmek amacıyla, yeni teknolojilerle donatılmış gemilerin geliştirilmesine ve kullanımına öncelik verilmiştir Zira yüksek maliyetle onarılan zırhlılar beklenen verimi sağlayamamıştır. Bu doğrultuda, Sultan II. Abdülhamid döneminin son gemi siparişleri 1903 yılında Almanya'ya verilen *Peyk-i Şevket* ve *Berk-i Satvet* torpido kruvazörleri olmuştur. 1906'da kızağa konulan bu gemiler, Sultan'ın 1909'daki tahtan indirilişinin ardından İstanbul'a ulaşmıştır.[3] Bu hamlelerin

[1] Daniel Panzac, *Osmanlı Donanması (1572-1923),* (çev.) Ahmed Maden ve Sertaç Canpolat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 404-405.
[2] Metin Hülagü, "1897 Osmanlı-Yunan Savaşı Çerçevesinde Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Donanması Hakkında Bir Değerlendirme", *Türkler*, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 839.
[3] Ali Fuat Örenç, "Yakınçağda Osmanlı Bahriyesi", *Hunlardan Günümüze Türk Askerî Kültürü*, (ed.) A. Sefa Özkaya, Kronik Kitap, 2019, s. 415.

temel amacı, Osmanlı donanmasını Yunan donanması karşısında üstün konuma getirmek olmuştur.

1909 yılında, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında yeni bir donanma yarışı başlamıştır. Bu dönemde her iki ülkenin stratejik durumu ve donanma politikaları büyük ölçüde birbirine paralel olmuştur. Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi'nin başlaması ve Yunanistan'da Ağustos 1909'da gerçekleşen askerî darbe, her iki devletin donanmalarına daha fazla önem vermesine yol açmıştır. İki ülke de İngiltere'den uzmanlar getirmiş ve genç subaylarını stajyer olarak İngiltere'ye göndermiştir. Yunanistan'da darbecilerin ilk icraatlarından biri, donanmayı güçlendirmek amacıyla 10 bin tonluk bir savaş gemisi ve sekiz destroyer satın almak olmuştur. Takiben 1910 yılında İtalya'dan 10 bin tondan fazla deplasmana sahip ünlü *Averof* zırhlısı, Yunanlılar tarafından satın alınmıştır.[4] Bu zırhlı Yunan donanmasına Osmanlı donanması karşısında belirgin bir üstünlük sağlamıştır. Balkan Savaşları'nın başladığı dönemde Yunanistan, İngiltere'den yaklaşık biner tonluk dört muhrip ve Almanya'dan iki muhrip daha satın alarak donanma yarışını kesin olarak kazanmış ve donanma üstünlüğünü pekiştirmiştir.[5]

Yunan donanmasının modernizasyonu için İngiltere'den çağrılan uzmanlardan özellikle Amiral Tufnell, bu süreçte önemli başarılar elde etmiştir. Osmanlı donanmasının ıslahı içinse İngiliz uzmanlardan yardım alınmaya devam edilmiştir. Osmanlı kara ordusunun modernizasyonunda Alman generaller görev yaparken donanmanın iyileştirilmesi için İngiliz amiralleri çağrılmıştır. Buna ek olarak Almanya'dan iki eski zırhlı ve dört muhrip satın alınmıştır. Ancak Balkan Savaşları sırasında Yunanistan'ın İngiltere'den dört, Almanya'dan ise iki yeni muhrip daha temin etmesiyle Yunan donanması, Osmanlı donanmasının sekiz muhribine karşı 14 muhribe sahip hâle gelmiştir. Osmanlı donanmasındaki gemilerin çoğunun bakıma ihtiyaç duyması, Osmanlı Devleti'nin bu donanma yarışında geri kalmasına neden olmuştur.[6]

19. yüzyılın ikinci yarısında İtalya, ekonomik yayılma sahası olarak Osmanlı Afrika'sını hedef almıştır. Bu bağlamda İtalyan hükümeti 28 Eylül

[4] Osmanlı Devleti bu durum karşısında üstün duruma geçen Yunan donanmasına karşı Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti aracılığıyla Avrupa'dan bir dretnot zırhlısı alımına karar vermiştir. BOA, *A. DVN. MKL,* 89/27, H. 18 Recep 1328 (26 Temmuz 1910).
[5] Bilal N. Şimşir, *Ege Sorunu Belgeler C. I (1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. L-LIV.
[6] Şimşir, *a.g.e.*, s. L-LIV.

1911 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bir ültimatom vererek Trablusgarp ve Bingazi'nin boşaltılmasını talep etmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu talebi reddetmesi üzerine İtalya, ekonomik çıkarlarını korumak gerekçesiyle 29 Eylül 1911'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Bu savaş esnasında İtalyan kuvvetleri stratejik bir hamleyle Rodos ve Oniki Ada'yı işgal etmiştir.[7] Bunu takiben 1912 yılının Ekim ayından 1913 yılının mart ayına kadar devam eden Balkan Savaşları sürecinde Yunan kuvvetleri, Ege Denizi'ndeki Osmanlı egemenliği altındaki adaların büyük bir kısmını kontrol altına almıştır. Bu süre zarfında Bozcaada, Gökçeada, Limni, Midilli, Sakız, Semandirek, Sisam ve Taşoz gibi stratejik öneme sahip adalar, Yunan donanmasının deniz üstünlüğü sağlaması neticesinde Yunanlıların kontrolüne geçmiştir. Hatta İtalyanların elinde bulunan Oniki Ada'nın ötesindeki Meis Adası bile Yunan işgali altına girmiştir.[8] Böylece Osmanlı Devleti'nin egemenliği altındaki adalar, İtalyan ve Yunan işgalleri sonucunda önemli ölçüde el değiştirmiştir. Osmanlı Devleti ise Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki adaları işgalini resmî olarak tanımamış ve bu işgalleri şiddetle reddetmiştir. Bâbıâli, Yunanistan'ın adalar üzerindeki kontrolünü hukuksuz ve geçici olarak değerlendirmiş ve bu durumun uluslararası hukuk ve antlaşmalar çerçevesinde geçerlilik kazanmadığını savunmuştur. Bu sebeple işgal edilen adalar üzerindeki hak iddialarını kararlılıkla sürdürmüştür.

Balkan Savaşları'nın sona ermesiyle birlikte, barış antlaşmalarına arabuluculuk eden ve bölgesel düzenlemeleri şekillendiren Büyük Güçler, uzun süredir Avrupa'daki istikrarı tehdit eden Balkan Sorunu'nun nihai olarak çözüme kavuşmasını amaçlamıştır. Ancak Türk-Yunan ilişkilerindeki süregelen gerginlik, bu beklentiyi sekteye uğratan bir unsur olarak öne çıkmıştır. İki ülke arasındaki başlıca anlaşmazlık, Ege Adaları meselesidir. Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın Balkan Savaşları sırasında işgal ettiği bazı adalardan çekilmesini talep etmiş, Yunanistan ise bu talebi reddetmiştir. Büyük Güçler söz konusu anlaşmazlığın önce Balkanlarda yeni bir savaşa, ardından ise Avrupa genelinde daha geniş çaplı bir çatışmaya yol açmasından endişe duymuştur. Bu endişe temelsiz değildi zira İttihatçıların dış politikadaki öncelikli hedeflerinden biri, Batı Anadolu'nun özellikle de İzmir'in güvenliği açısından kritik gördüğü bazı adaları ne pahasına olursa olsun geri almaktır. Bu çerçevede Osmanlı Devleti, öncelikle stratejik

[7] Ali Fuat Örenç, *Yakındönem Tarihimizde Rodos ve Oniki Ada*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2006, s. 161-164.
[8] Şerafettin Turan, "Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu Boyutlar, Taraflar" *Üçüncü Askeri Tarih Semineri* [*Türk-Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)]*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 47.

konumları nedeniyle büyük önem atfettiği Sakız ve Midilli adalarının geri kazanılmasını hedeflemiştir. Ancak Yunanistan, işgali altındaki adalardan vazgeçmeyeceğini açık bir şekilde ilan etmiştir. Bu durum, iki devlet arasında yeni bir savaşın kaçınılmaz olduğu yönündeki değerlendirmeleri güçlendirmiştir.[9]

1914 yılına gelindiğinde Türk-Yunan gerginliği hem bölgesel hem de uluslararası aktörlerin dikkatini çeken çok boyutlu bir kriz olmuştur. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin adaları geri kazanma çabaları, deniz gücü rekabeti ve Almanya'nın Osmanlı üzerindeki etkisi yalnızca Türk-Yunan ilişkilerini değil aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla şekillenen daha geniş bir güç mücadelesini de etkilemiştir. Bu bağlamda Ege'deki deniz gücü yarışı ve Türk-Yunan rekabeti savaş öncesi dönemin jeopolitik dengelerinin anlaşılması için kritik bir örnektir. Diğer taraftan aynı dönemde, Türk-Yunan ilişkilerinin normalleşmesine yönelik girişimlerde bulunulmuş ve hatta ittifak seçenekleri dahi tartışılmıştır. 1914 yılı itibarıyla Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki en önemli meselelerden biri, iki ülke arasındaki gerginliklerin bir yansıması olarak öne çıkan nüfus mübadelesi sorunu olmuştur. Bu mesele, Balkan Savaşları sonrası değişen demografik yapıların, milliyetçi politikaların ve bölgesel istikrarsızlığın bir sonucudur. Bu nedenle çalışmada Türk-Yunan gerginliğinin İngiliz basınına yansımaları, deniz gücü rekabeti, nüfus mübadelesi, Bükreş Konferansı ve olası bir Türk-Yunan savaşı ekseninde ele alınmıştır.

1. İngiliz Basınında Türk-Yunan Deniz Gücü Rekabeti: *Sultan Osman-ı Evvel, Reşadiye* ile *Idaho* ve *Mississippi* Zırhlılarının Stratejik Değerleri

İngiliz basınında temmuz ayının ilk günlerinden itibaren, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki gerginliğin tırmandığına ve bir savaş tehlikesinin yaklaştığına ilişkin haberler sıkça yer almaya başlamıştır.[10] Özellikle Temmuz Krizi'nden hemen sonra Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasındaki deniz gücü yarışı, her iki ülkenin de askerî stratejilerini hızla değiştirmesine neden olmuştur. İngiliz basınında Yunanistan'ın donanmasını

[9] Gürhan Yellice, "Türk-Yunan İlişkilerinde Dönüm Noktası: Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ın "Normalleşme" Arayışı ve Almanya'nın İttifak Projesi", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, Türk-Yunan İlişkileri Özel Sayısı, 30 Ağustos 2021, s. 92.
[10] *The Sun*, 1 Temmuz 1914; *Evening Mail*, 2 Temmuz 1914; *The Barrow Herald*, 4 Temmuz 1914.

takviye etme konusundaki aceleci tutumu, Osmanlı Devleti ile olası bir savaşa hazırlık yaptığının güçlü bir göstergesi olarak görülmüştür. Bu bağlamda Yunanistan, Amerika Birleşik Devletleri'nden *Idaho* ve *Mississippi* zırhlılarını satın alarak donanmasını önemli ölçüde güçlendirmiştir. Bu zırhlılar dört adet 12 inçlik top, sekiz adet sekiz inçlik top ve on iki adet üç inçlik top ile donatılmış olup, 14 ton ağırlığa sahiptir. Bu durum zırhlılara önemli bir ateş gücü sunmuştur. Bu gemilerin Atina'ya ulaşmasıyla, Yunanistan'ın deniz kuvvetlerinin operasyonel kapasitesinde önemli bir artış sağlanacağı öngörülmüştür.[11]

1914 yılının bahar ve yaz aylarında Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında bir savaşın patlak vermesi olasılığı, dönemin İstanbul'undaki yabancı diplomatlar ve askerî ataşeler tarafından sıklıkla tartışılan bir konu olmuştur. Bu gerginliğin merkezinde devam etmekte olan Türk-Yunan donanma yarışının belirleyici bir rol oynadığı gözlemlenmiştir. Osmanlı Devleti 1911 yılında İngiltere'den *Reşadiye* isimli bir dretnot siparişi vermiştir. Bunu takiben İngiltere'de Brezilya adına inşa edilmekte olan *Rio de Janeiro* adlı bir diğer dretnot satın alınmış ve bu gemiye *Sultan Osman-ı Evvel* adı verilmiştir. Bu iki zırhlının 1914 yılı içerisinde Osmanlı Devleti'ne teslim edilmesi öngörülmüştür. Bu gemilerin Osmanlı donanmasına katılmasının Osmanlı Devleti'nin Ege Adaları'nı geri almak amacıyla askerî bir harekât başlatmasına yol açacağı tahmin edilmiştir. En azından bu zırhlıların Bâbıâli'nin diplomatik pazarlık gücünü artırarak Yunanistan'ı müzakere masasına oturtmaya zorlayacağı düşünülmüştür. Ancak İngiltere'nin bu gemilerin Osmanlı Devleti'ne teslimini geciktirdiği gözlenmiştir. Bu süreçte Yunanistan, İngiltere nezdinde girişimlerde bulunarak dretnotların Osmanlı Devleti'ne verilmemesi yönünde talepte bulunmuştur. Hatta Yunan hükümeti söz konusu gemileri Osmanlı Devleti'ne teslim edilmek üzereyken yolda batırma niyetini dahi ima etmiştir.[12] Osmanlı Devleti ise İngiltere'de yapımı tamamlanan iki dretnotu (*Sultan Osman-ı Evvel* ve *Reşadiye*) satın almaya hazırlanırken Yunanistan'ın bu durumu engellemek amacıyla kışkırtmaya kararlı olduğunu ileri sürmüştür. Hariciye Nezâreti Yunanistan'ın, *Sultan Osman-ı Evvel* ve *Reşadiye* zırhlılarının Osmanlı sularına ulaşmasını engellemek amacıyla bu gemileri havaya uçurabileceği veya Osmanlı Devleti'ne savaş ilan edebileceği ihtimalleri üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur.[13]

[11] *The Courier*, 4 Temmuz 1914.
[12] Bilal N. Şimşir, *Ege Sorunu Belgeler C. II (1913-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. XXX.
[13] BOA, *DH. EUM. EMN*, 89/35 Leff: 2, R. 11 Mayıs 1330 (24 Mayıs 1914).

Temmuz 1914'te Yunanistan ise deniz kuvvetlerini genişletme konusunda önemli adımlar atmıştır. Dönemin raporlarına göre Yunanistan iki Amerikan savaş gemisini £2,560,000 karşılığında satın almış ve bu gemilerin kırk gün içinde Yunan sularına ulaşması tahmin edilmiştir. Bu alım Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de hâkimiyet kurma ve olası çatışmalara hazırlıklı olma stratejisinin bir parçası olarak görülmüştür. Türk çevreleri Yunanistan'ın, iki Amerikan savaş gemisi olan *Idaho* ve *Mississippi*'yi almasını engelleme çabalarının başarısızlıkla sonuçlanmasından dolayı hayal kırıklığına uğramıştır.[14] Washington'daki Osmanlı Elçisi Ahmed Rüstem Bey, son yıllarda Amerikan basınının Osmanlı Devleti'ne yönelik sistematik saldırılarından derin bir rahatsızlık duymuştur. Osmanlı Devleti ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkilerin son derece gergin olduğu bir dönemde ABD'nin, Türk karasularında bir deniz tatbikatı yapmayı planladığına dair söylentiler yayılmıştır. Elçiye göre bu süreçte *Idaho* ve *Mississippi* savaş gemilerinin Yunanistan'a satılması, Türk halkının ABD'ye karşı beslediği dostluk duygularında ciddi bir olumsuz tepkiye yol açmıştır.[15] Ayrıca Elçi bu gemiler Yunanistan'a satılırsa güç dengesinin Osmanlılar zararına daha da bozulacağını Amerikan hükümetine, hatta Başkan Wilson'a bildirmiştir. Başkan Wilson ve Amerikan Kongresi buna aldırış etmemiştir. Haziran 1914'te gemiler Yunanistan'a satılmıştır. Bu kez Osmanlı Devleti gemi satın almak için Amerikan hükümetine başvurmuştur. Ama Amerikalılar bu başvuruyu reddetmiştir.[16]

Diğer yandan Avrupa çevrelerinde Yunanistan'ın iki Amerikan kruvazörünü satın almasının, Jön Türkler'in Yunan karşıtı politikalardaki sert tutumunu yumuşatma eğilimi göstereceği ve bölgedeki barışın korunmasına katkı sağlayacağı yönünde bir kanaat oluşmuştur. Amerikan gemilerinin satışına karşı Washington hükümetine yöneltilen protestonun sonuçsuz kaldığını gören Bâbıâli'nin ise İngiltere'den gelecek iki dretnotun Türk sularına ulaşması için zaman kazanmak amacıyla biri *Idaho* olan ve halihazırda Napoli'de bulunan kruvazörlerin Yunanistan'a transferini geciktirmeye çalıştırdığı İngiliz basınınca iddia edilmiştir.[17]

---

[14] *The Courier*, 4 Temmuz 1914.
[15] *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Lansing Papers, 1914-1920, Volume I*, (ed.) J.S. Beddie, United States Government Printing Office, Washington 1939, p. 69-70.
[16] Şimşir, *Ege Sorunu Belgeler C. I (1912-1913)*, s. LV.
[17] *The Courier*, 4 Temmuz 1914.

İngiliz basınında yer alan haberlere göre Yunanistan'ın savaş gemisi alımına ilişkin olarak Osmanlı Devleti'nin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hükümetine yaptığı protesto sonuçsuz kalmıştır. Yunan hükümetinin, *Idaho* ve *Mississippi* zırhlılarını derhâl teslim almayı planladığı ve bu doğrultuda ABD Donanma Bakanlığı'na bir çek ödeme hazırlığında olduğu belirtilmiştir. Dönemin ABD Donanma Bakanı Bay Daniels'in, kısa süre içerisinde teknolojik olarak modası geçmesi beklenen bu iki gemiden kurtulmanın memnuniyetini dile getirdiği ifade edilmiştir. Yunanistan'ın bu gemileri satın alarak Osmanlı Devleti'nin sipariş ettiği süper dretnotlara karşı stratejik bir üstünlük elde etmeyi ve bu yolla Osmanlı Devleti üzerinde baskı kurmayı amaçladığı belirtilmiştir. Habere göre bu durum, yeni bir Balkan çatışmasına yönelik hazırlıkların hız kazandığını göstermektedir. Ayrıca haberde Türk ve Yunan hükümetleri arasındaki ilişkilerin samimiyetten uzak olduğu vurgulanmıştır.[18]

Reuters haber ajansının Yunan resmî kaynaklarından edindiği bilgiye göre Yunan donanmasının yedi farklı sınıfta ihtiyat kuvvetlerinin göreve çağrılması konusunda İstanbul'da ortaya çıkan endişelerin yersiz olduğu ifade edilmiştir. Bu adımın tamamen Amerika Birleşik Devletleri'nden satın alınan iki yeni büyük savaş gemisi için mürettebat sağlama ihtiyacından kaynaklandığı ve Osmanlı Devleti'ne yönelik düşmanca bir niyet taşımadığı iddia edilmiştir. Ayrıca son nota teatisi sonrasında iki ülke arasında samimi ilişkilerin yeniden tesis edilmesinin beklendiği belirtilmiştir.[19]

Yunanistan'ın *Idaho* ve *Mississippi* zırhlılarını satın alma girişiminin yanı sıra Vulcan Tersanesi'nde bir savaş gemisinin inşasının devam ettiği ve Fransa'da da kendisi için yeni bir savaş gemisi siparişi verdiği basına yansımıştır. Ayrıca Yunanistan'ın ABD'den, Çin için tasarlanmış olan yeni bir hafif kruvazörü edinme çabaları da kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Ancak haberde bu yeni gemilere mürettebat temininin Yunanistan için hâlâ önemli bir sorun teşkil ettiği değerlendirmesinde bulunulmuştur.[20]

Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos yaptığı açıklamada, yeni savaş gemilerinin yalnızca doğuda barışın korunması amacıyla kullanılacağını belirtmiştir. Bu diplomatik duruş Yunanistan'ın deniz unsurlarını savunma amaçlı kullanmayı planladığını vurgulamak için

[18] *The Courier*, 4 Temmuz 1914.
[19] *The Barrow Herald*, 4 Temmuz 1914.
[20] *Hampshire Telegraph and Naval Chronicle*, 10 Temmuz 1914.

doğrudan ABD Başkanı Woodrow Wilson'a iletilmiştir.[21] Diğer taraftan *The Barrow Herald* gazetesinde Osmanlı Devleti'nin görünüşte kışkırtıcı politikasında ısrar etmesi hâlinde Yunan hükümetinin, filosunu altı torpido botu ve dört denizaltı ile güçlendirme niyetinde olduğu belirtilmiştir.[22] Osmanlı Devleti'nin Bahriye Nazırı Cemal Paşa liderliğinde deniz kuvvetlerini aktif bir şekilde yeniden düzenlediği bilgisi de haberde yer almıştır. Osmanlı stratejisi filosunu çağdaşlaştırmak ve genişletmek amacıyla hem İngiliz hem de Fransız kuruluşlarıyla iş birliği yapmayı kapsamaktadır. Cemal Paşa'nın Fransız deniz manevralarını gözlemlemek üzere Toulon'a gerçekleştirdiği ziyaret Osmanlı Devleti'nin, Batı denizcilik uygulamalarından öğrenme taahhüdünü vurgulamıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Armstrong ve Vickers gibi önde gelen İngiliz firmalarıyla tersane ve mühimmat tesisleri kurma konusunda müzakereye başladığı belirtilmiştir. Bâbıâli bu girişimlerle uzun vadede deniz gücünü destekleyerek kendine yeterli bir denizcilik oluşturmayı hedeflemiştir.

Osmanlı Devleti'nin sipariş verdiği *Sultan Osman-ı Evvel* zırhlısının, donanmanın önemli bir parçası olması beklenmekte olup geminin yakında Köstence limanına ulaşması öngörülmüştür. Ayrıca İngiliz basınına göre Bâbıâli, Almanya'dan ikinci el savaş gemileri satın almış ve yeni bir savaş gemisi siparişi vermiştir. Bu dönemde Osmanlı donanması üç savaş gemisi, iki hafif zırhlı, birkaç gambot, 20 muhrip ve bir torpido botundan oluşmaktadır.[23]

Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasındaki bu deniz gücü yarışı, Doğu Akdeniz'deki stratejik dengeyi önemli ölçüde etkilemiştir. Yunanistan'ın hızlı ve yoğun askerî deniz yatırımları, Osmanlı Devleti ile olası bir çatışma hazırlığının bir işareti olarak değerlendirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin mevcut deniz gücü ve stratejik planlamalarının, Yunanistan'ın bu girişimlerine karşılık verecek tepkilerin belirlenmesinde kritik bir rol oynayacağı düşünülmüştür. Her iki ülkenin de deniz kuvvetlerini güçlendirme yönündeki çabaları, bölgedeki gerilimi tırmandırmış ve olası çatışmalar için uygun bir zemin hazırlamıştır.[24]

Pall Mall Gazette'nin haberine göre Osmanlı Devleti'nin sipariş verdiği *Sultan Osman-ı Evvel*, başlangıçta Brezilya için inşa edilmiş ve *Rio*

[21] *Soulby's Ulverston Advertiser and North Lonsdale Advertiser*, 2 Temmuz 1914.
[22] *The Barrow Herald*, 4 Temmuz 1914.
[23] *Hampshire Telegraph and Naval Chronicle*, 10 Temmuz 1914.
[24] Aynı yerde.

de Janeiro olarak adlandırılmıştır. Ancak daha sonra Bâbıâli tarafından satın alınarak adı değiştirilmiştir. Donanma muhabirinin bildirdiğine göre bu savaş gemisinin Osmanlı Devleti'ne teslim edilmesi, Osmanlı donanmasının Yunanistan ile muhtemel bir savaş olması durumunda stratejik üstünlük sağlaması amacıyla gerçekleştirilmiştir.[25] İngiliz basınında yeni dretnotunun hizmete girmesi Osmanlı Devleti'nin, denizcilik yeteneklerini daha da geliştirmesi ve uluslararası denizcilik sahnesinde etkin bir rol oynaması açısından önemli bir adım olarak yorumlanmıştır.[26]

Osmanlı Devleti 1914 yılının ilk yarısında donanmasını çağdaşlaştırmak için önemli adımlar atmıştır. Özellikle İngiliz Armstrong ve Vickers firmalarına verilen imtiyazlar doğrultusunda, Türk donanmasının inşası ve yeniden düzenlenmesi sürecinde kayda değer ilerlemeler sağlanmıştır. Bu imtiyazlar, mevcut gemilerin tamir ve bakımının üstlenmesinin yanı sıra Osmanlı Devleti'nde yeni savaş gemilerinin inşası modern tersane ve tesislerin kurulmasını da kapsamıştır. Hâlihazırda 33.000 ton kaldırma kapasiteli bir yüzer havuzun sözleşmesi de tamamlanmıştır.[27] Bu imtiyaz antlaşması Bâbıâli'nin filosundaki gemilerin tamir ve bakımını sağlamak ve yeni savaş gemilerinin Osmanlı topraklarında inşası için en modern tesisleri kurmak amacıyla düzenlenmiştir. Bu doğrultuda İngiltere'den deneyimli deniz inşaatçıları ve deniz mühendislerinden oluşan bir ekip görevlendirilmiştir.[28] Öte yandan *Sultan Osman-ı Evvel* dretnotu, Osmanlı Devleti'ne teslim edilmeden önce son birkaç gün boyunca Devonport'ta havuzda bulunmaktadır. Ancak gemide çalışan yaklaşık 100 işçinin greve gitmesi, teslimat için geminin yola çıkışını geciktirmiştir. Habere göre *Sultan Osman-ı Evvel*'in 17 Temmuz itibariyle İstanbul'a hareket etmesi planlanmıştır.[29]

Temmuz 1914'te Osmanlı Devleti'nin donanması için otuz deniz uçağını, Fransız bir firmaya sipariş etmesi de İngiliz kamuoyuna yansımıştır. *Soulby's Ulverston Advertiser and North Lonsdale Advertiser* gazetesine göre Bahriye Nazırı bu siparişin, "hızlı teslimat" suretiyle verildiğini ifade etmiştir. Aynı dönemde Harbiye Nazırı da Fransa'dan on iki uçak siparişi vermiştir. Bu siparişler Osmanlı Devleti'nin hava gücünü artırma ve modern savaş teknolojilerine uyum sağlama çabalarını yansıtmıştır. Aynı gazeteden gelen

[25] *Pall Mall Gazette*, 7 Temmuz 1914.
[26] *Bayswater Chronicle*, 18 Temmuz 1914.
[27] *The Lancashire Daily Post*, 16 Temmuz 1914.
[28] *Sheffield Daily Telegraph*, 17 Temmuz 1914; *The Birmingham Daily Post*, 17 Temmuz 1914.
[29] *Daily Malta Chronicle and Garrison Gazette*, 16 Temmuz 1914.

bir diğer bilgiye göre Bahriye Nazırı Cemal Paşa bir İngiliz gemi inşa firmasına, 15 Temmuz'da teslim edilmesi gereken bir dretnot için nota vermiştir. Bu tür anlaşmalar Osmanlı Devleti'nin deniz gücünü çağdaşlaştırma ve uluslararası askerî iş birliklerini geliştirme isteğini yansıtmıştır. [30]

The Scotsman gazetesinde, Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki barış arzusu dile getirilmiştir. 6 Temmuz'da Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın katıldığı bir öğle yemeğinde Paşa, Türk filosunun yenilenmesinin önemine vurgu yaparak bu yenilenmenin barış dönemini güvence altına alacağı umudunu ifade etmiştir. Bu açıklama Bâbıâli'nin, Balkanlardaki istikrarı sağlama ve uzun vadeli barışı koruma yönündeki kararlılığını gösterdiği şeklinde değerlendirilmiştir.[31]

Temmuz 1914 itibarıyla İngiliz basınında, Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında potansiyel bir çatışma olasılığına dair bir beklenti oluşmuştur. Ancak İngiliz basınında Balkanlarda barış umutlarının yeşerdiğine dair olumlu işaretler de gözlemlenmiştir. Nitekim Yunan donanmasının yedeklerinin çağrılmasına dair gelen haberler endişeleri artırmış olsa da bu çağrının yalnızca eğitim amaçlı olduğu ortaya çıkmıştır. Atina ve İstanbul'dan gelen mesajlar her iki ülkenin devlet adamlarının çözüm adına yoğun çaba harcadığı şeklinde değerlendirilmiştir. Özellikle Yunanistan'ın Bâbıâli'ye verdiği cevap notası tatmin edici bulunmuş ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın Rum vatandaşlarının korunması amacıyla İzmir'e gitmesi, Osmanlı Devleti'nin Yunanlıları yatıştırma çabası olarak yorumlanmıştır. Londra'daki yetkililer Balkanlarda bir süreliğine barışın tesis edilebileceğini düşünmüştür.[32] Ancak aynı gün yayımlanan *Daily Malta Chronicle and Garrison Gazette,* Osmanlı Devleti ve Yunanistan'ın son zamanlarda silahlanma çabalarının yanı sıra Balkanlardaki devam eden gerginliklerin, iki ülke arasındaki düşmanlıkların yeniden alevlenme olasılığını artırdığını ileri sürmüştür. Fransız gözlemciler ise bu iki ülke arasında yeni bir savaşın patlak vermesi durumunda şaşırmayacaklarını belirtmiştir. Gazete Yunanistan'ın duruma hâkim olduğu ve gelişmeleri sabırla beklediği görüşünü benimseyerek Yunanlıları desteklemiştir. Öte yandan Osmanlı Devleti'nin kışkırtıcı politikalarını sürdürmesi hâlinde Yunanistan'ın sert bir tepki vermesi İngiliz kamuoyunca beklenmiştir.[33]

[30] *Soulby's Ulverston Advertiser and North Lonsdale Advertiser*, 2 Temmuz 1914.
[31] *The Scotsman*, 16 Temmuz 1914; *The Newcastle Journal*, 16 Temmuz 1914.
[32] *Bucks Advertiser and Aylesbury*, 4 Temmuz 1914; *The Banffshire Herald*, 4 Temmuz 1914.
[33] *Daily Malta Chronicle and Garrison Gazette*, 4 Temmuz 1914.

Bu haberler Osmanlı Devleti'nin 1914 yılında hem askerî hazırlıklarını hızlandırdığını hem de diplomatik olarak barışı tesis etmeye çalıştığını göstermektedir. Özellikle deniz gücünü artırma çabaları ve Yunan göçü konusundaki iç siyasi gelişmeler Bâbıâli'nin, dönemin karmaşık siyasi ortamında dengeleri koruma çabasını yansıtmaktadır. Diğer taraftan Çanakkale Boğazı'nın stratejik önemi Osmanlı Devleti'nin, askerî ve diplomatik politikalarında merkezi bir rol oynamıştır. *Temps* gazetesinin bir telgrafına göre İstanbul'daki Rus Büyükelçisi ile Romanyalı bir bakan Bâbıâli'ye, bir Türk-Yunan savaşı çıkması durumunda Çanakkale Boğazı'nın kapatılmasının oluşturabileceği rahatsızlık ve tehlikelere dikkat çekmiştir. Bu açıklamalar Türk diplomatik çevrelerinde önemli bir yankı uyandırmış ve bu durum, Çanakkale sorununa büyük bir Avrupa gücü olmayan devletlerin ilk müdahalesi olarak kaydedilmiştir. *Temps* gazetesine göre bu müdahale, Çar'ın Köstence'ye yaptığı son ziyaretin bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.[34]

İngiliz basınında Avusturya Macaristan ile Sırbistan arasında savaş tehlikesi devam ederken Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında ikinci bir savaşın önlenmesi ihtimali gündeme gelmiştir. Bu konuda *Daily Telegraph* gazetesinde yayımlanan bir haber, Dr. Dillon'un iki ülke hükümetleri arasındaki diplomatik çabalarının olumlu sonuçlar verdiğini ve müzakerenin başlayacağı bir zemin oluştuğunu belirtmiştir.[35]

The Globe gazetesi, Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasındaki gerilimin son zamanlarda kaydedilen olaylarla daha da belirgin hâle geldiğini vurgulamıştır. Atina'dan gelen raporları değerlendiren İngiliz basını, bir Türk torpido botunun Anadolu'dan Yunan topraklarına mülteci taşıyan iki Yunan gemisini bombaladığını ve ardından Yunan bayrağının dalgalandığı Goni Adası'na[36] harekât düzenlendiğini iddia etmiştir. Bu olay bölgede artan tansiyonun bir göstergesi olarak yorumlanmıştır.

Türk-Yunan ilişkilerindeki gerilimin 1914 Temmuz'unda yoğunlaşmasının ardından, ağustos ayının ilk günlerinde Osmanlı Devleti'nin aleyhine sonuçlanan önemli bir gelişme meydana gelmiştir. *The Newcastle Daily Journal* 6 Ağustos 1914 günlü haberinde, Osmanlı Devleti tarafından

[34] *Soulby's Ulverston Advertiser and North Lonsdale Advertiser*, 2 Temmuz 1914.
[35] *The Lancashire Daily Post*, 25 Temmuz 1914.
[36] Eşek Adası.

sipariş verilen *Sultan Osman-ı Evvel* ve *Reşadiye* adlı gemilerin İngiliz amiralliği tarafından devralındığını duyurmuştur. *Sultan Osman-ı Evvel* ve *Reşadiye* adlı iki Türk savaş gemisinin devralınarak *Agincourt* ve *Erin* olarak yeniden adlandırıldığı belirtilmiştir. *Sultan Osman-ı Evvel* adıyla bilinen gemi, bu süreçte iki kez el değiştirmiştir. İlk olarak Brezilya hükümeti için Elswick Tersanesi'nde inşa edilmiş ve 22 Ocak 1913 tarihinde denize indirilmiştir. O dönemde Tyne'de inşa edilen en büyük savaş gemisi olan bu gemi, *Rio de Janeiro* olarak adlandırılmıştır. Gemi 27.500 ton deplasman ve on dört adet 12 inçlik ana top, yirmi adet altı inçlik ikincil top olmak üzere toplam 48 top donanımına sahiptir. Tüm toplar, montajları ve zırhı Elswick firması tarafından tedarik edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Yunanistan ile ilişkilerinin kritik bir dönemeçten geçtiği yaklaşık bir yıl önce Osmanlı hükümeti, Yunanistan ile rekabetinde stratejik bir avantaj sağlamak amacıyla bu gemiyi satın almıştır. Bu alım aralık ayında tamamlanmış olup geminin bedelinin 2.340.000 sterlin olduğu belirtilmiştir. Geminin ismi Osmanlı geleneğine uygun olarak *Sultan Osman-ı Evvel* olarak değiştirilmiştir. Türk denizcileri gemiyi Osmanlı sularına götürmeye hazırlarken Avrupa'da savaşın patlak vermesi bu transfer planlarını ertelemiştir. İngiliz basını, bu geminin İngiliz donanmasına önemli bir katkı sağlayacağını vurgulamıştır. Son günlerde geminin tam donanımlı hâle getirilmesi için gereken tüm çalışmaların tamamlandığı ve derhâl harekete geçmeye hazır olduğu ifade edilmiştir.[37]

The Times gazetesi İngiltere'nin, Osmanlı donanması için inşa edilen *Sultan Osman-ı Evvel* ve *Reşadiye* dretnotlarına el koymasının, Türk kamuoyunda büyük bir tepkiye yol açtığını belirtmiştir. İngiltere'nin bu gemileri teslim etmeyerek Osmanlı hükümetine tazminat ödeme teklifinde bulunması, Bâbıâli tarafından uluslararası hukuka aykırı bir tasarruf olarak değerlendirilmiştir. İstanbul'da halk bu durumu büyük bir hayal kırıklığı ile karşılamış ve gazeteler aracılığıyla hükümeti bu konuda daha sert bir duruş sergilemeye çağırmıştır. Gazetede özellikle halkın bu gemiler için büyük fedakârlıklar yaparak bağış topladığı vurgulanırken, dretnotların el konulmasının Osmanlı toplumunda derin bir öfke meydana getirdiği aktarılmıştır. *The Times* gazetesi Bâbıâli'nin, halkın tepkisini yatıştırmak adına diplomatik protestolar yapacağını ve kamuoyunu bu konuda tatmin etmeye çalışacağını öne sürmüştür.[38] Nihayetinde İngiliz basını bu dönemde,

[37] *The Newcastle Daily Journal*, 6 Ağustos 1914.
[38] *The Times*, 13 Ağustos 1914.

Osmanlı kamuoyundaki bu değişimi ve Almanya lehine gelişen propaganda faaliyetlerini dikkatle gözlemlemiştir.[39]

2. Osmanlı Devleti ile Yunanistan Arasında Yaşanan Mübadele Sorununun İngiliz Basınına Yansıması

Balkan Savaşları sonrasında güç kazanan Yunanistan, kendi sınırları içerisinde yaşayan Müslüman nüfusa yönelik bir baskı ve göç ettirme politikası izlemeye başlamıştır. Bu süreçte Müslümanların yerlerinden edilmesiyle boşalan bölgelere, özellikle göçmen Rumların yerleştirilmesi hedeflenmiştir. 1914 yılına girilirken Yunanistan, Osmanlı Devleti tarafından idam cezasına çarptırılan Sisam Adası ihtilalcilerinden Sofilis'i, Yunan Makedonyası'na vali olarak atamıştır. Bu atama bölgedeki Müslümanlara yönelik baskıların daha da artmasına ve sistematik bir hâle gelmesine yol açmıştır. Yaşanan gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti hem İstanbul'daki Yunanlı memurlar aracılığıyla girişimlerde bulunmuş hem de talimat verdiği Galip Kemalî Bey'in Atina'da, Yunan makamlarıyla görüşmeler yapmasını sağlamıştır. Ancak bu diplomatik çabalar Yunanistan'daki Müslümanlara yönelik baskıları durdurmaya yetmediği gibi aksine daha da şiddetlendirmiştir. Müslümanlar her yerde dövülmüş, sebepsiz yere tutuklanmış, öldürülmüş ve mallarına el konulmuştur.[40]

Yunanistan; Sakız, Midilli ve Limni gibi stratejik öneme sahip adaları işgali altında tutarken bu adalarda yaşayan Türkleri, Anadolu'ya göçe zorlayarak yerlerine Rumları yerleştirmiştir. Bunun yanı sıra Venizelos, Anadolu sahillerindeki Rum nüfusunu artırmak amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmüştür. Yunanistan'ın bu politikasındaki asıl hedef, adaların karşısında yer alan Anadolu kıyılarını da topraklarına katmak olmuştur.[41]

Balkan Savaşları sırasında Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan Rum nüfus, devlet aleyhine çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Trakya'daki Rumlar, Bulgar güçlerine destek verirken, Batı Anadolu'daki Rumlar ise Yunanistan ile iş birliği içinde hareket etmiştir. Osmanlı Devleti'ne karşı yürütülen bu yoğun faaliyetlere rağmen Rum toplumu, genel anlamda hedeflediği sonuçlara ulaşamamıştır. Nitekim kısa bir süre Bulgar

[39] BOA, *HR. SFR. 3*, 702/43, 8 Ekim 1914.
[40] Mustafa Budak, "Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Makedonya'da Yunan Zulmü ve Osmanlı Devleti'nin Tavrı", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Cilt 16, Sayı 32, 2017, s. 7-8.
[41] H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi Göç*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001, s. 124.

işgali altında kalan Trakya, Osmanlı yönetimine geri dönmüştür. Böylece Bulgar hâkimiyetine girdikleri için Osmanlı Devleti'nden ayrılma sevincini yaşayan Trakya Rumları, tekrar Osmanlı idaresine girmek zorunda kalmıştır. Öte yandan Ege Adaları'nda yaşayan Rumlar, Yunanistan'ın adaları ele geçirmesiyle hedeflerine ulaşmıştır. Ancak Batı Anadolu'da yaşayan ve Yunan ordusunun Anadolu'ya çıkmasını bekleyen Rumlar için aynı durum söz konusu olmamıştır. Bu kesim, savaş sürecinde Yunanistan'ın zaferi için yoğun çaba sarf etmesine rağmen beklenen sonuç gerçekleşmemiştir.[42]

Balkan Savaşları sırasında ihanetleri açıkça ortaya çıkan unsurların ülkeden temizlenmesi, Osmanlı Devleti için öncelikli bir mesele hâline gelmiştir. Ancak bu süreçte yeni bir savaşın patlak vermemesi için de büyük bir özen gösterilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu durum karşısında aldığı önlemlerle İzmir civarında 200 bine yakın Rum, Yunanistan'a gitmiştir.[43]

Makedonya'dan Türklerin kovulmasına karşılık olarak Trakya ve Anadolu'dan Rumların kovulması, Yunanistan için beklenmedik bir gelişme olmuştur. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin bu fiili karşılığı, Yunanistan'da büyük bir tepkiye yol açmıştır. Üstelik Osmanlı hükümetinin Ege Adaları konusunda büyük devletler tarafından verilen kararı açık ve kesin bir şekilde reddetmesi, durumu daha da gergin bir hâle getirmiştir. Bu dönemde her an bir Türk-Yunan savaşının patlak vermesinden endişe edilmiştir.[44]

Yunanistan'dan Anadolu'ya göç etmek zorunda kalan Müslümanlar Bâbıâli tarafından, Rumların yoğun olarak yaşadığı bölgelere yerleştirilmiştir. Bu durum bölgedeki Rumlarla ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuş ve Anadolu'dan Yunanistan'a doğru bir Rum göçünü tetiklemiştir. Ayrıca Balkanlardan göç eden Müslümanlara tepki olarak Rumlara uygulanan boykotaj da Anadolu'dan Yunanistan'a yapılan Rum göçünü etkilemiştir.[45] Bu göç dalgasının, Balkan Savaşları sonrasında iyileşme göstermeyen Türk-Yunan ilişkilerini daha da kötüleştirmiştir. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin

[42] Ahmet Efiloğlu, *Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912-1918*, Bayrak Yayınları, İstanbul 2011, s. 65.
[43] Halil Menteşe, *Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları*, Altınordu Yayınları, Ankara 2019, s. 85-86.
[44] Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi, C. II, Ks. II*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 251-252.
[45] Feroz Ahmad, *Jön Türkler ve Osmanlı'da Milletler Ermeniler, Rumlar, Arnavutlar, Yahudiler ve Araplar*, (çev.) Ayşen Gür, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017, s. 89.

Atina Sefiri Galip Kemali Bey, Yunanistan Başbakanı Venizelos ile özel bir görüşme gerçekleştirmiştir. Atina Sefiri yaşanan göç sorununa çözüm olarak Makedonya ve Epir'de yaşayan Müslüman nüfus ile Aydın vilayetindeki Rumların mübadelesini önermiştir. Venizelos da bu teklifi kabul etmiştir.[46] Yapılan müzakereler sonucunda 5 Temmuz 1914 tarihinde Mübadele Antlaşması imzalanmıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin 29 Ekim 1914'te Birinci Dünya Savaşı'na fiilen katılması nedeniyle bu antlaşma uygulanamamış fakat Yunanistan'ın Osmanlı Devleti ile resmen savaşa girdiği 29 Haziran 1917 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır.[47]

Temmuz 1914'te Türk-Yunan ilişkilerindeki mübadele nedeniyle yaşanan bu gerilim ve uzlaşmaya varma diplomasisi, İngiliz basınına yansımıştır. *The Times*'ın aktardığı haberlere göre Osmanlı hükümeti, Yunanistan'a sunduğu nota ile Trakya ve İzmir vilayetlerinde yaşayan Rum nüfus ile Makedonya ve Epir'den göç etmek isteyen Müslümanların eş zamanlı mübadelesini önermiş ve daha önce göç etmiş nüfusun terk ettiği mülklerin karşılıklı değerlendirilmesi konusunda Atina'nın mutabakatını teyit ettiğini bildirmiştir. Bu diplomatik hamle Osmanlı hükümetinin, süregelen büyük göç hareketinin ekonomik ve sosyal sonuçlarını yönetme çabasının bir parçası olarak görülmüştür. İsviçre hükümeti ise İzmir'de toplanan Türk-Yunan Komisyonu'ndan doğabilecek anlaşmazlıkları çözmek üzere hakem olarak atanmasını kabul ederek sürece uluslararası bir boyut kazandırmıştır. Öte yandan Osmanlı topraklarındaki Rum okulları ve kiliselerinin kapatılması meselesi hem Osmanlı yönetimi hem de Rum cemaati içinde tartışma oluşturmaya devam etmiştir. Patrikhane'nin taleplerine rağmen sürdürülen bu yasağın, Bâbıâli için siyasi bir sıkıntı kaynağı olduğu ve Osmanlı Rumlarının kitlesel göçünü önleyemediği belirtilmiştir. *The Times* gazetesi Bâbıâli içinde özellikle Enver ve Talât Bey gibi ılımlı isimlerin Yunanistan'la bir uzlaşıya varma konusunda istekli olduklarını vurgularken, diğer Osmanlı siyasetçilerinin milliyetçi ve sert üslubunun gerginliği artırdığına işaret etmiştir. Gazete, Rum okulları ve kiliselerine yönelik yasağın kaldırılmasının Türk-Yunan ilişkilerinde tansiyonu düşürerek daha rasyonel bir çözüm sürecine zemin hazırlayacağını öne sürmüştür.[48]

[46] Ahmet Efiloğlu, "1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi: İttihat ve Terakki'nin ve Yunanistan'ın Mübadele Politikaları", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S. 12, 2011, s. 50.
[47] Nurten Çetin, "1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 24, 2010, s. 149-165.
[48] *The Times*, 8-15 Temmuz 1914.

İngiliz basınında Halit Bey'in mübadele sürecindeki belirsizlikleri gidermeye yönelik önerileri, her iki ülke arasındaki gerilimi artıran bir faktör olarak yorumlanmıştır. Bu öneriler Yunan hükümeti tarafından Osmanlı Devleti'nin göçmenler ve mülkiyet politikalarına karşı suçlamalarının doğruluğunu kanıtladığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Özellikle göç eden Müslümanlar ve Rumların durumu karşılıklı suçlamalar ve anlaşmazlıklar ekseninde gelişmiştir.[49]

Osmanlı Devleti, Yunanistan tarafından zulme uğrayan Müslümanların gönüllü olarak göç ettiğini iddia ederken Yunan tarafı ise Rum göçlerinin saldırılar ve yağmalar sonucu gerçekleştiğini savunmuştur. Makedonya ve Epir'deki Müslümanlara yönelik Yunan politikalarının "uzlaşma ruhuyla" yapıldığını ileri süren Yunan hükümeti, Osmanlı topraklarından gelen Yunan mültecilerin barındırılması için alınan tedbirlerin, Mayıs 1914 tarihli mülklerin mübadelesine ilişkin antlaşmaya uygun olduğunu vurgulamıştır. Ancak bu süreç taraflar arasında uzun süredir devam eden mülkiyet anlaşmazlıklarının bir göstergesi hâline gelmiştir.[50]

Balkanlardaki mülteci hareketleri ve mülkiyet konuları, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki gerilimi daha da tırmandırmıştır. *Manchester Evening News* gazetesi Osmanlı yönetiminin direktifleri doğrultusunda Osmanlı idarecilerinin Yunan nüfusuna yönelik sert önlemler aldığını ileri sürmüştür. Gazeteye göre Çanakkale Mutasarrıfı'nın Erenköy köyünde yaşayan Rumlara yönelik uygulamaları, bu dönemdeki zorlayıcı politikaların bir örneği olarak değerlendirilmiştir. Habere göre göç ettirilen Rum nüfusu, Osmanlı topraklarından Yunanistan'a büyük bir mülteci akınına neden olmuş ve Yunan hükümeti, mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için ciddi kaynaklar ayırmak zorunda kalmıştır. Nitekim gazetenin iddiasına göre Yunan hükümeti, Osmanlı ülkesinden gelen mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için aylık iki milyon franklık bir gıda harcaması yapmıştır.[51]

Adalar ve nüfus mübadelesi meseleleri nedeniyle, Türk-Yunan ilişkileri Haziran 1914'ün ortalarına kadar son derece gergin kalmış, bu tarihten sonra kısmen yumuşamış olsa da sorunlar tam anlamıyla çözülememiştir.

[49] *Daily Malta Chronicle and Garrison Gazette*, 4 Temmuz 1914.
[50] *The Scotsman*, 28 Eylül 1914.
[51] *Manchester Evening News*, 23 Eylül 1914.

3. Balkanlarda İttifak Teşebbüsü ve Diplomasi: Bükreş Konferansı'nın İngiliz Basınına Yansıması

Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra Osmanlı hükümeti, Almanya ile yaptığı ittifak antlaşmasının ardından, komşu devletlerle de ittifak girişimlerinde bulunmuştur. Bu çerçevede Dâhiliye Nazırı Talât Bey, Osmanlı Meclis-i Meb'ûsan Reisi Halil Bey ile 15 Ağustos'ta Sofya'ya gitmiş ve Bulgarlarla olası bir saldırıya karşı ortak savunma sağlamak amacıyla bir antlaşma imzalamıştır. Bu görüşmenin temel amaçlarından birisi de Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasındaki gerilimi azaltmak ve olası bir çatışmayı önlemek olmuştur. Ardından Talât ve Halil Beyler Bükreş'e geçmiştir. Bulgaristan ile bir ittifak antlaşması imzalanmış ancak Romanya ile benzer bir antlaşma sağlanamamıştır. Romanyalılar bu savaşta ve bloklaşma konusunda tarafsız kalacaklarını ısrarla dile getirmiş ancak savaşa girilmesi durumunda, Bulgaristan'a saldırmayacaklarına dair bir güvence vermekten kaçınmıştır. Müzakerelerdeki anlaşmazlıklara rağmen Bükreş'te gerçekleştirilen görüşmeler İngiliz basınında, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki sorunların çözülmesi ve kalıcı bir barışın tesis edilmesi yolunda önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir.[52] Bükreş'te gerçekleştirilen görüşmelerde Osmanlı Devleti'ni Dâhiliye Nazırı Talât Bey ile Meclis-i Meb'ûsan Başkanı Halil Bey, Yunanistan'ı ise eski Başbakan Alexandre Zaimis ile Dışişleri Genel Sekreteri Nikolas Politis temsil etmiştir.[53]

1914 yazında Avrupa'da savaşın patlak vermesi, Balkan devletleri arasında diplomatik dengeleri yeniden şekillendirirken, Osmanlı Devleti'nin izlediği politika uluslararası kamuoyu tarafından yakından takip edilmiştir. *The Times*'ın haberleri özellikle Türk ve Yunan hükümetleri arasındaki görüşmelere, Boğazlar meselesine ve Balkan devletlerinin savaş karşısındaki tutumlarına odaklanmıştır. 4 Ağustos'ta Sofya'dan bildirilen gelişmelere göre, Avrupa'daki savaş Bulgaristan'da dikkatle izlenmiş ancak ülkede askerî bir hareketlilik gözlemmemiştir. Romanya'nın sınır anlaşmazlıklarında uzlaşmacı bir tutum sergilemesi olumlu karşılanırken Bulgaristan, Osmanlı Devleti ve Romanya'nın tarafsızlıklarını koruyacakları bir antlaşma yapmaları gerektiği yönünde öneriler ortaya atılmıştır. 18 Ağustos'ta ise Talât Bey'in, Bükreş'te iki Yunan devlet adamıyla gerçekleştirdiği görüşme, Türk-Yunan ilişkilerinde bir yumuşama sağlayacağı şeklinde yorumlanmıştır. *The Times*, Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi durumunda ciddi riskler alacağını

[52] *The Western Daily Press*, 20 Ağustos 1914.
[53] *Dundee Evening Telegraph and Post*, 20 Ağustos 1914.

vurgularken, özellikle İttihat ve Terakki liderlerinin savaş yanlısı tutumlarının Osmanlı Devleti için yıkıcı sonuçlar doğuracağı uyarısında bulunmuştur. 19 Ağustos'ta Türk ve Yunan heyetlerinin Bükreş'teki müzakerelerinin kapsamının genişletildiği ve Ege Adaları gibi hâlen çözüme kavuşmamış meselelerin de ele alınacağı bildirilmiştir. Öte yandan Bulgar sınırındaki Osmanlı askerî varlığının artması Atina'da dikkatle izlenmiştir. Bu durum karşısında ise Yunan hükümetinin kara ve deniz kuvvetlerini harekete geçirmediği belirtilmiştir. Gazete bu diplomatik girişimlerin Balkanlardaki gerilimi azaltmaya yönelik kritik adımlar olduğunu vurgularken, Osmanlı Devleti'nin savaşta tarafsız kalmasının uzun vadede çıkarlarına daha uygun olacağı yönünde bir söylem geliştirmiştir.[54]

Bükreş görüşmelerinin en önemli konularından birisi de adalar meselesiydi. Adalar fiilen Yunanistan'ın işgali altındaydı ancak hukuken Osmanlı Devleti'ne ait olarak kabul edilmiştir.[55] Bâbıâli; Limni, Midilli, Sakız ve Sisam adalarının yeniden Osmanlı egemenliğine geçmesini talep etmekte, buna karşılık söz konusu adalara özerklik tanınacağını ve yönetimlerinin bir Hristiyan vali aracılığıyla sağlanacağını öne sürmüştür. Osmanlı tarafının sunduğu bu öneriye karşılık Yunan heyeti, yalnızca Midilli ve Sakız adalarında Türk egemenliğini tanıyabileceklerini belirtmiştir. Ancak bu adaların 50 yıl süreyle Yunanistan'a kiralanmasını ve yönetimlerine bir Yunan valinin atanmasını talep etmiştir. Ayrıca kiralama sözleşmesi taraflardan biri tarafından feshedilmediği takdirde, sürenin otomatik olarak uzatılacağını bildirmiştir. Bu öneri, Yunanistan'ın kiralama adı altında adalardaki fiili işgalini sürdürme ve uzun vadede kalıcı hâle getirme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir.[56]

Osmanlı Devleti adaların gelirinin adaların imarına sarf edilmesini ve halkın askere alınmamasını önerirken Yunan tarafı ise adaların Yunanistan'a kiralanmasını ve Osmanlı Sultanı tarafından bir Yunan valisinin atanmasını talep etmiştir. Bu süreçte Talât ve Halil Beyler, ağustos ayının son günlerinde

[54] *The Times*, 8, 18, 19 Ağustos 1914.
[55] Halil Menteşe anılarında, Bulgaristan ile ittifak sağlandıktan sonra Avrupa devletlerinin birbirine düştüğü bir dönemde, barış yoluyla adaları elde etmenin mümkün olmaması durumunda, savaş yoluyla adaları ele geçirme planlarının yapıldığını belirtmiştir. Menteşe aynı dönemde Bulgaristan'ın Makedonya'yı almayı planladığını ancak Bulgarların öncelikle Romanya'nın tarafsızlığının sağlanmasını bir ön koşul olarak sunduğunu ifade etmiştir. Bk. Menteşe, *a.g.e.*, s. 143-144.
[56] Necdet Hayta, *Ege Adaları Sorunu 1911'den Günümüze*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006, s. 226.

Alman ve Avusturya sefirlerine, Bulgarlarla birlikte Yunanistan ve Sırbistan'a karşı bir askerî harekât düzenlemeyi planladıklarını iletmiş ve bu girişime Alman ve Avusturya hükümetlerinin nasıl yaklaşacağını öğrenmek için bir telgraf çekmelerini istemiştir. Ancak Alman elçisi, Almanya hükümetinin bu teklife sıcak bakmadığını 1 Eylül'de Talât ve Halil Bey'e bildirmiştir. Bunun üzerine Talât ve Halil Beyler durumu, 2 Eylül'de Bâbıâli'ye rapor etmiştir.[57] Nihayetinde Talât Bey; Bulgar, Romen ve Yunanlılarla yapılan görüşmeler hakkında hükümete bilgi vermek üzere 31 Ağustos 1914'te, Bükreş'ten ayrılarak İstanbul'a dönmüştür. Halil Bey'in ise 13 Eylül'de İstanbul'a dönmesiyle konferans bir sonuca ulaşamamıştır.[58]

Romanya Devleti ise Osmanlı Devleti'ni, durumu daha karmaşık hâle getirebilecek herhangi bir eylemde bulunma riskine karşı birçok kez uyardığı İngiliz basınında yer almıştır. Bükreş'te bulunan Osmanlı temsilcisi Talât Bey'in görevinin, Yunanistan ile Ege Adaları ve diğer meseleler hakkında barışçıl bir çözüm sağlamaya yönelik olduğu ifade edilmiştir. Romanya, Osmanlı Devleti'ni Yunanistan ile bir anlaşmaya varması ve sakinleştirici bir tavır benimsemesi yönünde teşvik etmiştir. Ayrıca Osmanlı askerî kanadının herhangi bir yanlış adımının ciddi sonuçlar doğurabileceği konusunda uyarılarda bulunulmuştur.[59] *Kerry News* gazetesi, *Corriere d'Italia*'da yayımlanan bir habere ve Bükreş'ten gelen bilgilere atıfta bulunarak Osmanlı Devleti'nin, Almanya lehine hareket etmesi hâlinde Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'ın ortak bir strateji üzerinde anlaşmaya vardıklarını bildirmiştir.[60]

Osmanlı Devleti'nin Bükreş Konferansı'ndaki istekleri, Ege Adaları üzerindeki egemenlik haklarını koruma yönündeki tavrını ve diplomatik süreçlere verdiği önemi gözler önüne sermiştir. Türk delegelerin Yunanistan'ın önerdiği çözümün detaylarını titizlikle sorgulamaları, Osmanlı Devleti'nin adalar üzerindeki haklarını koruma konusunda hassasiyetini ve bu konuda ödün vermeme kararlılığını ortaya koymuştur. Özellikle Sisam Adası'nın statüsüne ve Türk bayrağının adalarda dalgalanma durumuna ilişkin açıklama talepleri, Osmanlı Devleti'nin ulusal sembollere verdiği değeri ve egemenlik haklarının simgesel önemini vurgulamıştır. Nihayetinde *The Times* gazetesine göre Türk-Yunan müzakereleri, özellikle adalar

[57] Menteşe, *a.g.e.*, s. 144.
[58] Hasan Babacan, *Mehmed Talât Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005, s. 96-97.
[59] *The Western Daily Press*, 3 Eylül 1914.
[60] *Kerry News*, 11 Eylül 1914; *The Devon and Exeter Gazette*, 12 Eylül 1914.

meselesi konusunda yavaş ve oyalayıcı bir şekilde sürdürülmüş olup, çözüm elde edilme ihtimali oldukça düşük olarak görülmüştür.[61]

Sonuç olarak Bükreş'te Osmanlı ve Yunan heyetleri arasında gerçekleştirilen müzakerelerde, İttihat ve Terakki yönetiminin temel hedefi, adalar meselesini bir koz olarak kullanarak Yunanistan'ı İttifak Devletleri ile iş birliğine yönlendirmek veya en azından tarafsız kalmaya zorlamak olmuştur. Buna karşılık Venizelos'un öncelikli amacı ise Yunanistan'ın savaşa dâhil olması konusunda İngiltere'yi ikna edene kadar diplomatik manevra alanını genişletmektir. Görüşmeler sırasında farklı öneriler gündeme gelmiş ve kimi zaman nihai bir uzlaşmaya varıldığı izlenimi oluşmuş olsa da taraflar, elde ettikleri tavizler ne olursa olsun bunları kabul etme yönünde gerçek bir irade veya hazırlık sergileyemeden, "görüşme oyunu" sonuçsuz kalmıştır.[62]

4. İngiliz Basınında Türk-Yunan Çatışma Beklentisi: Savaşın Eşiğinde Durum Analizi

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıç tarihi olarak kabul edilen 28 Temmuz'dan bir gün önce İngiliz basınında yer alan haberlerde, Avusturya-Macaristan ile Sırbistan arasındaki savaşın kaçınılmaz olduğu öngörülmüştür. Bu haberlerde Romanya, Yunanistan ve Karadağ'ın Sırbistan'ı desteklemesinin beklendiği belirtilirken Bulgaristan ve Osmanlı Devleti'nin ise son Balkan Savaşı'nda kaybettikleri toprakların bir kısmını geri kazanmak amacıyla her türlü fırsatı değerlendirebileceği görüşü hâkim olmuştur. Bu bağlamda "Dolayısıyla uzun zamandır korkulan o büyük yangının patlak vermesinin arifesindeymişiz gibi görünüyor" yorumu yapılmıştır. Bu değerlendirme bölgedeki gerilimlerin ve güç dengelerinin savaş öncesinde nasıl şekillendiğini aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin bölgedeki toprak kayıplarını telafi etme isteğini yansıtmıştır.[63]

İngiliz basınında yer alan haberlere göre 1914 yılında Osmanlı Devleti, askerî gücünü modernize etmek amacıyla çeşitli adımlar atmıştır. Bu bağlamda Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın Temmuz 1914'te Meclis-i Meb'ûsan'da yaptığı önemli açıklama dönemin dikkat çeken olayları arasında yer almıştır. Enver Paşa, ordu bütçesinin görüşülmesi sırasında yaptığı

[61] *The Times*, 8 Eylül 1914.
[62] Gürhan Yellice, *Ege Adaları Meselesi 1911-1914*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2002, s. 469.
[63] *Aberdeen Press and Journal*, 27 Temmuz 1914.

konuşmada, Osmanlı ordusunun sayıca azalmış olmasına rağmen geçmişin kara günlerini unutturacağına dair umutlarını ifade etmiş ve bu açıklaması meclis üyeleri tarafından büyük alkış almıştır. Hükümet, askerî silahlanma için 5.000.000 sterlinlik bir kredi talebiyle Meclis-i Meb'ûsan'a başvurmuştur. Bu açıklama, Osmanlı Devleti'nin askerî modernizasyonuna yönelik kararlılığını ve hükümetin ordunun güçlendirilmesine yönelik destek arayışını göstermiştir.[64]

Yine basında yer verildiğine göre Osmanlı Devleti'nin silahlanma planları kapsamında, Imperial Ottoman Docks, Arsenal and Naval Construction Company'nin 600.000 sterlinlik yüzde beş kontratlı tahvilleri kısa bir süre içinde Bâbıâli tarafından garanti altına alınmıştır. Bu süreçte İngiliz silahlanma şirketleri de büyük ölçüde plana dâhil edilmiştir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin modernizasyon çabalarının bir parçası olarak uluslararası askerî iş birliklerine verdiği önemi ve özellikle İngiliz şirketleriyle olan ilişkilerini göstermiştir.[65]

Manchester Evening News gazetesinin "Belgrad'da Panik Sahneleri" başlıklı haberine göre, Sırbistan'daki kargaşanın yanı sıra Yunanistan'ın Sırbistan'a yardım etmeyi planladığı belirtilmiştir. Belgrad'da meydana gelen panik, askerlerin sivil halka ateş açmasıyla birlikte şehrin içindeki kaosu gözler önüne sermiştir. Yunan Bakan M. Pamas, Yunanistan'ın Sırbistan'a 100.000 asker göndermeyi taahhüt ettiğini açıklamıştır. Öte yandan Osmanlı Devleti'nin reorganizasyon sürecini tamamlamak için tarafsız ve sakin kalma arzusunda olduğu ifade edilmiştir.[66]

İngiliz basınında yer alan bir habere göre Yunan hükümeti, Osmanlı Devleti ile deniz gücünü dengeleyebilecek bir gemi edinmek amacıyla bir ajan görevlendirmiştir. Bu ajan farklı ülkelerden savaş gemileri satın almak için görüşmelere başlamıştır. Ajan ilk olarak Arjantin Donanma Misyonu ile iletişime geçmiş ve ABD'de bulunan *Rivadavia* adlı dretnot için iki buçuk milyon pound teklif etmiştir. Ancak misyon şefi bu teklife gülümseyerek Türklerden gelen dört milyon poundluk teklifi dahi reddettiklerini belirtmiştir. Yunan temsilcisi teklifini dört buçuk milyon pounda yükseltmiş ancak bu teklif de olumsuz karşılanmış ve *Rivadavia*'nın satılık olmadığı net bir şekilde ifade edilmiştir. Yunan ajanının bir sonraki hedefi, İngiltere'nin

[64] *The Western Daily Press*, 17 Temmuz 1914.
[65] *Daily News & Leader*, 17 Temmuz 1914.
[66] *Manchester Evening News*, 27 Temmuz 1914; *Edinburgh Evening News*, 27 Temmuz 1914.

Elsvick tersanesinde tamamlanan Şili'ye ait *Almirante Latorre* adlı savaş gemisi olmuştur. Bu gemi için üç milyon pound teklif edilse de yine olumsuz yanıt alınmıştır. Yunan temsilcisi son olarak Brezilya'ya yönelerek *Minos Gerais* ve *Sao Paulo* adlı savaş gemileri için ikişer buçuk milyon pound teklif etmişse de bu girişim de sonuçsuz kalmıştır. Bu dönemde Avrupa'nın büyük güçleri "küçük uluslara" daha fazla dretnot satılmasını kesinlikle engellemiştir. Yüksek tekliflerin yapılması Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında mevcut durumun ciddiyetine dair görüşleri ve durum değerlendirmelerini yansıtmıştır. Özellikle yapımı 1.800.000 pounda mal olan bir gemi için dört buçuk milyon pound gibi yüksek bir teklif yapılması bu rekabetin ciddiyetini ve her iki ülkenin donanma güçlerini artırma konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasındaki bu denizcilik rekabeti, her iki ülkenin bölgesel güç dengelerini kendi lehlerine değiştirme çabalarının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde yaşanan olaylar denizcilik tarihinde önemli bir yer tutmakla birlikte ve iki ülkenin askerî stratejilerinin anlaşılması açısından büyük bir öneme sahip olmuştur.[67]

The Times gazetesi 1914 yazında Türk-Yunan ilişkilerindeki gerilimi yakından takip etmiş ve bölgedeki geniş çaplı jeopolitik kaygıları yansıtan haberlere yer vermiştir. Temmuz ayında yayımlanan haberlerde, iki taraf arasındaki tansiyonu artıran olaylara yer verilmiştir. 5 Temmuz'da Osmanlı donanmasına ait bir muhribin Sakız Adası ile Çeşme arasında bulunan küçük bir adaya saldırdığı, adaya ateş açtığı ve yaklaşık 40 mülteciyi kaçırdığı gazete tarafından iddia edilmiştir. Osmanlı cephesinde ise Dâhiliye Nazırı Talât Bey, Meclis'te yaptığı konuşmada, Anadolu'daki Rum karşıtı hareketleri durdurmak için atılan adımları anlatmış ve özellikle Foça'da yaşanan aşırılıkları kabul ederek suçluların ağır şekilde cezalandırılacağını vurgulamıştır. Ancak gazete Osmanlı yönetiminin, bu tür olayları önleme konusundaki kararlılığını sorgulamıştır. Gazeteye göre İzmir ve Bursa'da Rumlara yönelik saldırıların devam ettiğine dair haberler, resmî makamların bölgede sükûnetin sağlandığı yönündeki açıklamalarına gölge düşürmüştür. Gazete 13 Temmuz'da ise Osmanlı askerlerinin İzmir Körfezi girişindeki bir adaya baskın düzenlediğini ve buradaki 13 Yunan balıkçıyı öldürdüğü ve paniğe kapılan yaklaşık 200 Hristiyan'ın bir Fransız vatandaşının evine sığındığını bildirmiştir. *The Times* bu gelişmeleri Türk-Yunan ilişkilerinde süregelen bir gerilim bağlamında ele almış ve özellikle Rumların statüsünü

[67] *The Londonderry Sentinel*, 1 Ağustos 1914.

ve toprak ihtilafları nedeniyle bölgede tırmanan huzursuzluğu vurgulamıştır.[68]

Ağustos ayının ilk günlerinden itibaren İngiliz basını, Osmanlı Devleti yetkililerinin açıklamalarına yer vererek Bâbıâli'nin tarafsızlık politikasını benimseyeceğini duyurmuştur. Ancak Almanya ile ittifakın imzalandığı ve seferberliğin ilan edildiği 2 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı hükümeti, Meclis-i Meb'ûsan'ı süresiz olarak kapatmış; basına sansür koymuş ve moratoryum (borçların ertelenmesi) ilan etmiştir.[69] Öte yandan *Midland Daily Telegraph* gazetesi 3 Ağustos 1914 tarihli haberinde Osmanlı Devleti'nin moratoryum ilan ettiğini duyurmuş ve Alman ordusunun Osmanlı topraklarında kalacağını belirtmiştir. Moratoryum kararı genellikle ekonomik zorluklar ve mali kriz dönemlerinde alınmıştır. 1914 yılında Osmanlı Devleti'nin mali durumu son derece zayıf olup devlet savaşın getirdiği ek yüklerle başa çıkmakta zorlanmıştır. Bu bağlamda İngiliz basınınca moratoryum ilanı, devletin mali istikrarını koruma çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. [70]

Temmuz Krizi'nden sonra Avrupa'da hızla siyasi gerilimler artmıştır. Osmanlı Devleti ve diğer Avrupalı devletler ordularını seferber etmeye başlamıştır. Özellikle Osmanlı Devleti bu dönemde önemli askerî ve diplomatik kararlar almak zorunda kalmıştır. Alman subaylar, Osmanlı ordusunun modernizasyonunda önemli roller oynamış ve iki ülke arasında stratejik bir ittifak kurulmuştur. Bu bağlamda Alman ordusunun Osmanlı ülkesinde kalmaya devam etmesi, Osmanlı Devleti'nin askerî gücünü ve savunma kapasitesini artırma amacını taşımıştır. Diğer taraftan 2 Ağustos 1914 tarihli Osmanlı-Alman İttifak Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Sadrazam Said Halim Paşa, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndaki hedeflerine ilişkin ilk resmî beyanında Almanya'ya altı talepte bulunmuştur. Bu taleplerden biri, Yunanistan'ın İtilaf Devletleri safında savaşa katılması ve mağlup olması durumunda, Almanya'nın üç Ege adası Sakız, Midilli ve Limni'nin Osmanlı egemenliğine iadesini garanti edilmesi olmuştur.[71]

---

[68] *The Times*, 6-14 Temmuz 1914.
[69] Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, Ks. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 63-64.
[70] *The Midland Daily Telegraph*, 3 Ağustos 1914.
[71] Eugene Rogan, *Osmanlı'nın Çöküşü Ortadoğu'da Büyük Savaş 1914-1920*, İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s. 70.

Evening Telegraph And Post ve *Halifax Evening Courier* gazeteleri, Bâbıâli'nin genel seferberlik emri verdiği[72] ve Osmanlı ordusunun seferberlik sürecinin Alman Askerî Misyonu Şefi General Liman von Sanders'in komutası altında yürütüleceğini bildirmiştir.[73] *Exeter and Plymouth Gazette*'si de Avrupa ordularının yaklaşık mobilize güçlerini karşılaştırmalı olarak vermiş ve Osmanlı ordusunda yaklaşık olarak 500.000 asker olduğunu aktarmıştır.[74]

Ağustos 1914'te Osmanlı Devleti'nin genel seferberlik ilan etmesi, bölgedeki dengeleri etkilemiş ve özellikle Yunanistan'da belirgin tepkilere neden olmuştur. Fournier Ajansı'nın Paris'ten gönderdiği bir mesajda Yunan subaylarının telgrafla geri çağrıldığı bildirilmiştir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin seferberlik ilanına bir yanıt olarak yorumlanmıştır.[75] Seferberlik kararı Bâbıâli'nin Avrupa krizindeki tutumu hakkında çeşitli söylentilere yol açmıştır. Londra'daki Türk Büyükelçiliği Bâbıâli'nin, katı bir tarafsızlık politikası izlediğini ve bu duruşundan ayrılmadığını bir kez daha vurgulamak zorunda kalmıştır.[76] Aynı zamanda Rus Büyükelçisi, Osmanlı hükümetinden gayri resmî bir şekilde Türk seferberliği hakkında açıklama istemiştir.[77] Bâbıâli ise bu önlemin Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını korumak amacıyla ihtiyaten alındığını ve hiçbir şekilde Rusya'ya karşı olmadığını belirtmiştir.[78]

İngiliz basınında yer alan haberlere göre Fransız kurmaylarının raporlarında 8 Ağustos günü Türk birliklerinin, özellikle Ferecik'te olmak üzere Dedeağaç ile Sofulu arasında büyük bir yığınak gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Türk subaylarının Dedeağaç'a ve sınıra asker sevk etmek amacıyla kırk tren talep ettiği ancak bu talebin Fransız kurmayları tarafından reddedildiği aktarılmıştır. Bu istihbarat Kavala'daki askerî komutan tarafından da doğrulanmıştır.[79] Dedeağaç ve Sofulu arasındaki bölge genellikle kırsal ve tarım arazileriyle kaplı olmasına rağmen Osmanlı döneminde stratejik bir öneme sahip olmuştur. Bu alanda gerçekleştirilen askerî yığınaklar ve lojistik hareketler bölgenin stratejik önemini

[72] *Halifax Evening Courier*, 4 Ağustos 1914.
[73] *Evening Telegraph and Post*, 4 Ağustos 1914; *Nottingham Daily Express*, 5 Ağustos 1914; *The Leeds Mercury*, 5 Ağustos 1914.
[74] *Exeter and Plymouth Gazette*, 4 Ağustos 1914.
[75] *The Yorkshire Post and Leeds Intelligencer*, 7 Ağustos 1914; *The Daily Herald*, 7 Ağustos 1914.
[76] *The Western Mail*, 7 Ağustos 1914.
[77] *The Times*, 4 Ağustos 1914.
[78] *Western Mail*, 8 Ağustos 1914.
[79] *The Birmingham Daily Post*, 10 Ağustos 1914.

pekiştirmiştir. Dedeağaç ile Sofulu arasındaki bölge Osmanlı askerî hareketlerinin yoğunlaştığı ve Fransız kurmaylarının dikkatini çeken stratejik bir alan olarak öne çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a karşı silahlanmaya başladığı iddiaları ve Türk birliklerinin Yunan topraklarına doğru ilerlediği yönündeki haberler, iki ülke arasındaki gerilimi artırmıştır. Atina Bâbıâli'ye diplomatik temsilciler göndererek sorunu çözmeye çalışsa da bir yıl önce yaşanan Balkan Savaşları'nın yeniden alevlenme riski gündeme getirilmiştir.[80] Osmanlı birliklerinin "Yunanistan'a saldırmak amacıyla" Bulgaristan'a geçtiğine dair haberler Atina'da büyük bir endişeye yol açmıştır. Yunan hükümeti, Türk birliklerinin Bulgar topraklarına geçtiği yönündeki istihbaratın doğrulanması hâlinde gerekli deniz ve askerî tedbirleri alacağını Osmanlı Devleti'ne bildirmiştir. Atina'daki Osmanlı Büyükelçisi Yunan hükümetine, Osmanlı Devleti'nin bir seferberlik emri verdiğini ancak bu emrin sadece ihtiyati bir tedbir olduğunu ve herhangi bir saldırgan niyet taşımadıklarını iletmiştir. Buna rağmen son günlerde Osmanlı birliklerinin Bulgaristan üzerinden Yunanistan'a doğru ilerlediği bilgisi Yunan hükümetine ulaşmıştır. Bu gelişmeler üzerine Yunan Genelkurmayı'na gerekli tedbirlerin alınması için derhâl emir verileceği Bâbıâli'ye bildirilmiştir.[81]

Yine basında yer alan habere göre Sadrazam Said Halim Paşa, Türk seferberliğinin tamamen ihtiyati bir nitelik taşıdığını vurgulamış ve Trakya bölgesinde 200.000 ila 220.000 kişilik bir ordu kurma hedefinde olduklarını belirtmiştir. Bu hedefin ötesine geçen yedek kuvvetlerin ise geri çekileceği ifade edilmiştir. Aynı dönemde Bulgar hükümeti de savunma harcamaları için daha önce alınmış olan altı milyon sterlinlik kredinin yanı sıra seferberlik masraflarını karşılamak amacıyla iki milyon sterlinlik ek kredi talebinde bulunmuştur.[82] Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ın aynı dönemde seferberlik için önemli mali ve askerî önlemler almaları, bölgedeki gerginliğin arttığına işaret etmiştir. Osmanlı Devleti'nin savunma stratejisini ihtiyatla sınırlaması, diğer devletlerin hızla silahlanmasına karşı temkinli bir yaklaşımı yansıtmıştır. Bu durum devletler arası güç dengesi arayışının önemini ve olası çatışmalara karşı alınan tedbirlerin geniş çapta ekonomik destek gerektirdiğini göstermiştir.

[80] *The Daily Citizen*, 18 Ağustos 1914.
[81] *Aberdeen Daily Journal*, 18 Ağustos 1914; *Guernsey Evening Press and Star*, 18 Ağustos 1914.
[82] *Huddersfield Daily Examiner*, 11 Ağustos 1914; *The Birmingham Daily Post*, 12 Ağustos 1914.

İngiliz basınında yer alan bu haberler Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Avrupa ve Osmanlı Devleti'ndeki askerî hareketlilik ve seferberlik süreçlerine dair önemli ipuçları sunmuştur. Osmanlı Devleti'nin Alman askerî liderliği altında seferber olması, bu dönemdeki askerî stratejilerini ve diplomatik ilişkilerini açıkça yansıtmıştır. Ağustos ayında Osmanlı Devleti hem tarafsız kalma arzusunu hem de seferberlik politikalarını çeşitli diplomatik ve askerî tedbirlerle dengelemeye çalışmıştır. Bu dönemde Bâbıâli'nin aldığı kararlar, dönemin siyasi atmosferini ve yaklaşan savaşın etkilerini yansıtmıştır.

The Western Morning News gazetesinin 5 Ağustos 1914 tarihli haberine göre Osmanlı Devleti'nin Londra büyükelçiliği, Bâbıâli'nin kesinlikle tarafsız kalmaya niyetli olduğunu ve Türk Donanması'nın seferber edilmesinin tamamen ihtiyati bir tedbir olduğunu açıklamıştır. Balkan diplomatik çevreleri bu seferberliğin önemli olduğunu ancak tehlikeli olmadığını düşünmüştür. Bazı çevreler bu durumu, Rusya'nın Karadeniz filosunun Boğaz'ı zorlayabileceği ve İstanbul'un güneyine çıkarma yapabileceği korkusuna bağlamıştır.[83]

Osmanlı Devleti'nin, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde *Sultan Osman* ve *Reşadiye* zırhlılarına İngiliz hükümetince el konulması, Osmanlı kamuoyunda büyük bir hayal kırıklığı ve tepki oluşturmuştur. Bu gelişmelerin meydana getirdiği şaşkınlık sürerken 12 Ağustos 1914'te *Goeben* ve *Breslau* adlı Alman savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı'na sığınması uluslararası basında geniş yankı bulmuştur. İngiliz, Fransız ve İtalyan basını bu olayın Doğu Akdeniz'deki güç dengesi ve diplomatik ilişkiler üzerindeki potansiyel etkilerini tartışmıştır.

İngiliz basınında *Goeben*'in, Osmanlı sularına sığınmasının ardından parçalanarak ticari çıkarların güvence altına alınacağı ileri sürülmüş, Fransız basını ise bu durumun Üçlü İtilaf ile Osmanlı arasında diplomatik gerilimi artıracağını öngörmüştür. Ayrıca bu gelişmenin Yunanistan ve Rusya aleyhine bir güç dengesi oluşturacağına dikkat çekilmiştir. Özellikle Yunanistan bu gelişmeyi Bâbıâli'nin, kendisine saldırmaya hazırlandığı şeklinde yorumlamıştır.[84] İtalya basını Osmanlı Devleti'nin bu adımının bölgesel istikrarsızlığa neden olabileceğini belirtmiş ve İtalya'nın bu dengenin tehdit edilmesine izin vermeyeceği mesajını iletmiştir. *Goeben* ve

[83] *The Western Morning News*, 5 Ağustos 1914; *The Western Daily Press*, 5 Ağustos 1914.
[84] *The Times*, 13 Ağustos 1914.

Breslau'nun Osmanlı donanmasına katılması, Yunanistan'da ciddi endişelere yol açmıştır. Özellikle *Breslau*'nun adının *Midilli* olarak değiştirilmesi, Balkan Savaşları'nda kaybedilen toprakların sembolik olarak geri kazanılması çabası şeklinde algılanmış ve Yunan kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır. Aynı zamanda bu gelişme Osmanlı Devleti'nin, Rum nüfusa karşı daha sert bir tutum takınabileceği ve Ege Adaları meselesinde uzlaşmaz bir politika izleyebileceği kaygısını doğurmuştur.[85]

Goeben ve *Breslau*'nun Osmanlı donanmasına katılmasından sonra İngiliz kamuoyunda, "Türk-Yunan Gerginliği" başlığıyla ilgili haberler sıklıkla yer almaya başlamıştır. Atina'dan alınan bilgilere göre Paris ve St. Petersburg'daki Osmanlı büyükelçileri, *Goeben* ve *Breslau* gemilerinin satın alınmasının İtilaf Devletleri'ne değil de Yunanistan'a karşı bir hamle olduğunu belirten resmî açıklamalarda bulunmuştur. Atina'da şaşkınlıkla karşılanan bu açıklamaların basit bir diplomatik manevra mı yoksa zekice kurgulanmış bir strateji mi olduğu tartışma konusu olmuştur. Bazı yorumcular Osmanlı Devleti'nin bu beyanla, İtilaf Devletleri'nin dikkatini başka bir yöne çekmeye çalıştığını düşünmüştür. Atina kamuoyunda ise kruvazörlerin satın alınmasının hem Rusya hem de Yunanistan için endişe verici bir gelişme olarak değerlendirildiği bildirilmiştir. Ayrıca Yunan gemilerinin Osmanlı limanlarına yaklaşmaktan dikkatle kaçındığı belirtilmiştir.[86]

Atina'dan gelen son haberlere göre Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'a kaybettiği toprakları geri alma arzusu, ülkenin askerî planlarının merkezinde yer aldığı belirtilmiştir. Ancak bu hedefin gerçek olup olmadığı konusunda güçlü şüpheler mevcuttur. Diğer taraftan Yunanistan ile Bulgaristan'ın birleşerek güçlü bir cephe oluşturabileceği ancak Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti ile hareket etme olasılığının da göz ardı edilmemesi gereken bir unsur olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. İngiliz basınına göre Almanya'nın etkisi altındaki Bâbıâli, General Liman von Sanders gibi seçkin Alman subaylarının komutası altında ordusunu güçlendirmek için birçok demiryolu inşa etmiştir. Bu altyapı çalışmasının Osmanlı ordusunu ülkenin herhangi bir bölgesine hızla ulaştırmasına olanak sağlayacağı ifade edilmiştir.[87]

---

[85] İlyas Ak, "Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girişindeki Kritik Dönemeç: İngiliz Basınına Göre Goeben ve Breslau'nun Osmanlı Donanmasına Katılması ve Rus Limanlarını Bombalaması (10 Ağustos 1914-29 Ekim 1914)", *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Eşref BUHARALI Özel Sayısı, 2024, s. 463-496.
[86] *Sheffield Daily Telegraph*, 17 Ağustos 1914.
[87] *Sheffield Independent*, 16 Ağustos 1914.

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni kendi yanında savaşa dâhil etme çabaları, İngiliz basınında geniş yankı uyandırmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin Sırbistan'a güneyden bir saldırı düzenlemesinin, Avusturya'nın güney sınırlarındaki baskıyı hafifleteceği ve böylece Avusturya birliklerinin Fransa ve Rusya karşısında daha güçlü bir konuma gelebileceği ifade edilmiştir. Aynı şekilde Osmanlı Devleti'nin Kafkasya sınırında Rusya'ya karşı bir saldırı başlatması durumunda, Rus birliklerinin bir kısmının ana cephelerden Kafkasya'ya çekilmek zorunda kalacağı ve bu sayede bölgedeki savunmanın güçlendirilmesi gerektiği yönünde Berlin'de hesaplamalar yapıldığı öne sürülmüştür. Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni kendi safına katma çabasının, Balkanlar ve Kafkasya'da Rusya'ya karşı stratejik bir üstünlük sağlamak amacına yönelik olduğu öngörülmüştür. Bu girişim savaşın coğrafi kapsamını genişletme ve Almanya'nın müttefiklerini güçlendirme potansiyeli hedefini taşımıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin savaşa müdahil olmasının, Balkanlarda yeni çatışmaları tetikleyerek savaşın boyutunu önemli ölçüde genişleteceği öngörülmüştür.[88]

Bir yandan Osmanlı Devleti'nin Yunanistan yerine Mısır'a saldıracağı diğer yandan ise Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında savaşın kaçınılmaz olduğu ve Osmanlı ordusunun Yunanistan'a doğru harekete geçtiğine dair spekülasyonlar sürerken İngiliz basınında, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki çatışma olasılığının önlendiğine dair haberler de yayımlanmıştır. Özellikle Osmanlı ordusunun Yunanistan'a doğru ilerlediğine dair çıkan haberler kamuoyunda yankı uyandırmıştır. Reuters Ajansı'na göre bu konu hakkında resmî bir bilgi olmamakla birlikte Bulgaristan'a girip Yunanistan yönünde ilerlediği iddia edilen Osmanlı kuvvetlerinin geri çekildiğine dair gerekçeler bulunduğu iddia edilmiştir. Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Basın Birliği de bu iddialara yönelik resmî bir açıklama yaparak Türk birliklerinin Bulgar topraklarına girip Yunanistan'a yöneldiği yönündeki haberlerin asılsız olduğunu duyurmuştur. Dolayısıyla Osmanlı birliklerinin mevzilerine geri döndüğüne dair yapılan açıklamanın da doğruluğunun olmadığı belirtilmiştir.[89]

[88] *London Evening Standard*, 19 Ağustos 1914.
[89] *Staffordshire Sentinel*, 25 Ağustos 1914.

4.1. Türk-Yunan Savaşı'nın Yakın Zamanda Gerçekleşeceğine Dair Öngörüler: "Almanlar Türkleri Savaşa Hazırlıyor"

Osmanlı-Alman ittifakının kurulmasında belirleyici rol oynayan önemli unsurlardan birisi İstanbul'daki Alman Büyükelçiliği'dir. Bu büyükelçilik, ittifak ilişkilerinde merkezî bir konuma sahip olan büyükelçi, askerî ataşe, deniz ataşesi gibi kilit görevlerde bulunan Alman temsilcileri ile öne çıkmıştır. Bunun yanı sıra Alman Askerî Heyeti, Alman Akdeniz Filosu ve Alman İmparatorluk Donanması Türkiye Özel Kumandanlığı gibi çeşitli Alman askerî birimleri, İstanbul'daki Alman varlığının askerî boyutunu güçlendiren temel aktörler olmuştur. Bu birimlerin başında bulunan Alman general ve amiralleri, Osmanlı-Alman ittifakının şekillenmesinde ve sürdürülmesinde hayati bir rol oynamıştır. Bunlar sadece askerî stratejiler ve operasyonlar üzerinde etkili olmakla kalmamış aynı zamanda Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkilerin de derinleşmesine katkı sağlamıştır.[90]

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'nin Almanya ile olan ittifakı, İstanbul'daki Alman askerî ve diplomatik varlığını oldukça güçlendirmiştir. Bu bağlamda Alman Askerî Heyeti İstanbul'daki Alman askerî varlığının en önemli unsurlarından biri olarak öne çıkmıştır. Balkan Savaşları'nın ardından Osmanlı ordusunda görevlendirilen Alman Askerî Heyeti, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte giderek genişleyen ve etkisi artan bir yapıya dönüşmüştür. Özellikle Almanya ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan ittifak antlaşması ve Avrupa'da savaşın patlak vermesi Alman subaylarının Harbiye Nezareti ve Osmanlı Genelkurmayı üzerindeki nüfuzunu artırmıştır. Bu süreçte Askerî Heyet Başkanı Liman von Sanders, Osmanlı ordusunun en güçlü ve en iyi eğitimli birliklerinden biri olan Birinci Ordu'nun komutanlığına atanmıştır. Diğer üç ordunun, komutanları Osmanlı generalleri olmasına rağmen, kurmay başkanlıklarına Alman subaylar getirilmiştir. Liman von Sanders, Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili Enver Paşa'dan sonra Osmanlı askerî hiyerarşisinde ikinci en önemli isim hâline gelmiştir. İstanbul'da ve Osmanlı cephelerinde görev yapan Alman askerî personelin sayısı, savaş ilerledikçe binlerle ifade edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde General Bronsart von Schellendorf gibi figürler, Osmanlı

[90] Yusuf Ziya Altıntaş, "Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı İstanbulu'nda Müttefik Almanlar", *Osmanlı İstanbulu-IX*, (ed.) Feridun M. Emecen ve Ali Akyıldız, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2024, s. 306.

Genelkurmayındaki üst düzey görevlerde bulunarak Alman etkisini daha da pekiştirmiştir.[91]

Osmanlı askerî departmanındaki bu durum İngiliz kamuoyunun dikkatinden kaçmamıştır. İngiliz basınında Alman subaylarının, Osmanlı Devleti'ne Yunanistan ile savaşa hazırlanması için yardım ettiği iddiaları ileri sürülmüştür. Basında 31 Ağustos 1914 itibarıyla Sofya üzerinden gelerek Türk hizmetine giren Almanların sayısının 1,700'ü geçtiği belirtilmiştir.[92] Ayrıca yüksek çevrelerdeki Alman yanlısı etkinin kanıtlarının açıkça görüldüğü belirtilmiştir. Ancak bu etkinin ne kadar derinlere sızdığını tespit etmenin imkânsız olduğu belirtilmiştir.[93]

İngiliz kamuoyunda Osmanlı Devleti'nin yakın zamanda savaş ilan edeceği ve bu saldırının Üçlü İtilaf güçlerine değil de Yunanistan'a yönelik olacağı yönündeki iddialar basında yer almıştır. Bununla birlikte bu durumun genel etkisinin değişmeyeceği çünkü Osmanlı Devleti'nin politikalarının büyük ölçüde Almanya'nın etkisi altında şekillendiği ileri sürülmüştür. Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a savaş ilan etmesi durumunda, bu adımın Almanya'nın karşıtlarına yönelik bir savaş ilanı olarak yorumlanabileceği belirtilmiştir. Bu koşullarda Osmanlı Devleti' nin yalnızca Akdeniz'de konuşlanmış Müttefik donanmalarının saldırılarıyla değil aynı zamanda Balkan devletlerinin düşmanlığıyla da karşı karşıya kalacağı yorumu yapılmıştır.[94]

İngiliz basını başında Enver Paşa'nın bulunduğu Osmanlı yönetimindeki bir grubun, Balkan güçlerinin birbirleriyle yeniden çatışmaya gireceği yönündeki beklentisinin gerçekçi olmadığını iddia etmiştir. Aksine Romanya ve Bulgaristan'ın muhtemelen Yunanistan'ın yanında yer alacağı ve bu üç Balkan gücünün çatışma ortamına dâhil olmaları hâlinde hem Osmanlı Devleti'ne hem de uzun süredir düşmanları olan Avusturya'ya karşı birleşecekleri öne sürülmüştür. Avusturya'nın kuzey sınırlarında Viyana'ya doğru ilerleyen Rus kuvvetleri karşısında zorlu bir mücadele içinde olduğu da bu bağlamda vurgulanmıştır.[95]

---

[91] Altıntaş, *a.g.y.*, s. 307-309.
[92] *The Times*, 6 Eylül 1914.
[93] *The Courier*, 1 Eylül 1914.
[94] *The Western Daily Press*, 1 Eylül 1914.
[95] Aynı yerde.

Petrograd'dan gelen yarı resmî açıklamalara göre Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında savaşın yalnızca birkaç gün içinde patlak verebileceği öne sürülmüştür. Anadolu kıyılarında çok sayıda Türk birliğinin konuşlandırıldığı özellikle İzmir'de ve Çatalca yakınlarında yoğun askerî hareketliliğin olduğu bildirilmiştir. İstanbul'un Asya yakasında yer alan Üsküdar'ın doğusunda, Alman subaylarının denetiminde yoğun tahkimat çalışmalarının yürütüldüğü gözlemlenmiştir. General Liman von Sanders'in ise Osmanlı ordusunun ikinci komutanı olduğu ifade edilmiştir.[96] Onun liderliğindeki askerî hazırlıklar Osmanlı Devleti'nin, Yunanistan'a karşı alacağı pozisyonun stratejik ve operasyonel temelini oluşturmuştur. Bu hazırlıkların İngiltere ve müttefiklerine karşı bir Türk savaşına dönüşeceğine neredeyse kesin gözüyle bakılmıştır.[97]

The Yorkshire Evening Post'a göre İtalya'nın 400.000 silahlı asker bulundurduğu ancak Osmanlı Devleti'nin Yunanistan ile savaşa girmesi hâlinde İtalya'nın zor bir duruma düşebileceği belirtilmiştir. İtalya'nın bu durumda Akdeniz ve Adriyatik Denizi'ndeki stratejik konumunun kendi aleyhine bozulma tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceği iddia edilmiştir. Haberde Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi durumunda bir Avrupa gücü olarak sonunun neredeyse kaçınılmaz olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca Osmanlı ordusunun Yunanistan'a karşı bir saldırı başlatması hâlinde Bulgaristan ve Romanya'nın, Rusya'nın yanında yer alma ihtimalinin yüksek olduğu tahmin edilmiştir. Bu durumda Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni savaşa teşvik etmek yerine daha dizginleyici bir politika izlemesinin uygun olacağı ifade edilmiştir.[98]

Bu haberlerde Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinin yalnızca kendisi için değil müttefikleri ve bölgedeki diğer büyük güçler için de olumsuz sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekilmiştir. İtalya'nın bölgedeki stratejik konumu gereği Osmanlı-Yunan savaşı nedeniyle zor duruma düşme ihtimali, savaşın yalnızca iki ülke arasındaki bir çatışma olmaktan öteye geçerek bölgesel bir krize dönüşebileceğini ortaya koymuştur. Akdeniz ve Adriyatik'teki güç dengesinin Osmanlı Devleti'nin savaşa katılımıyla bozulacağı ve bunun da İtalya'nın bölgedeki pozisyonunu doğrudan etkileyeceği anlaşılmıştır. Bu durum Osmanlı Devleti'nin bölgesel aktörler üzerindeki potansiyel etkisini ve savaşın Akdeniz'de geniş çaplı bir

[96] *East Anglian Daily Times*, 3 Eylül 1914; *The Freeman's Journal*, 3 Eylül 1914.
[97] *Coventry Standard*, 4 Eylül 1914.
[98] *The Yorkshire Evening Post*, 3 Eylül 1914.

istikrarsızlığa yol açabileceğini göstermiştir. *The Yorkshire Evening Post* yaşanan bu gelişmeleri, Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmasının Balkanlardaki dengeleri değiştireceği ve Bulgaristan ile Romanya'nın Rusya'nın yanında yer alma ihtimalini güçlendireceği şeklinde yorumlamıştır. Osmanlı Devleti'nin Almanya tarafından teşvik edilmesinin aksine Almanya'nın daha dizginleyici bir tavır takınmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bu öngörülerde Almanya'nın Osmanlı Devleti'nin hareketlerini kontrol altında tutma çabası içinde olması gerektiği ima edilirken, Osmanlı Devleti'nin savaş hâlinde kendini yalnızlaşmış bulabileceği riski de öne çıkarılmıştır.

İngiliz basınına göre ünlü Alman kruvazörü *Panther*'in İzmir'e ulaşması ve bu olayın, çok sayıda Alman deniz subayı ve askerinin Romanya ve Bulgaristan üzerinden İstanbul'a geçişinin hemen ardından gerçekleşmesi, Türkler üzerinde şüphe uyandırmıştır. İngiliz kamuoyuna göre Alman propagandacılarının Müslüman başkentinde aktif oldukları kesinleşmiştir. Ayrıca İngiltere ile Almanya arasında savaş patlak verdiğinde İngiliz tersanelerinde bulunan iki dretnotun İngiliz hükümeti tarafından alıkonulması sonucu Osmanlı Devleti'nin yaşadığı memnuniyetsizlikten Almanların faydalanmış olabileceği öne sürülmüştür. Winston Churchill'in bu hamlesi, Osmanlı Devleti'nin Yunan donanmasına karşı üstün bir güçle saldırma fırsatını engellemiştir. Ancak basının yorumlarına göre Almanlar uluslararası hukuka aykırı olmasına rağmen Osmanlı Devleti'ne, Avusturya gibi savaşa girmesi için gerekli deniz gücünü sağlamayı taahhüt etmiştir.[99]

Bu haberler Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti'nin diplomatik olarak zor bir denge içerisinde bulunduğuna dikkat çekmiştir. Alman kruvazörü *Panther*'in İzmir'e varışı, Alman askerlerinin stratejik hareketliliği ve İngilizlerin Osmanlı donanması için sipariş edilen gemileri elinde tutması, Osmanlı Devleti'nin İngiltere ve Almanya arasında gidip gelen diplomatik gerginliklerini gözler önüne sermiştir. Almanların Osmanlı Devleti'ni kendileriyle ittifaka çekmek için stratejik ve propagandist bir çaba içinde oldukları anlaşılmıştır. Churchill'in dretnotları alıkoyma kararı Osmanlı Devleti'nin donanma gücünü sınırlandırırken Almanların bu boşluğu kendi deniz güçleriyle doldurma vaadi, Osmanlı Devleti'nin savaşa katılımını teşvik eden bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

[99] *The Western Daily Press*, 1 Eylül 1914.

İngiliz basını, 9 Eylül 1914 Çarşamba günü Bâbıâli'nin 1 Ekim itibariyle kapitülasyonları kaldıracağı haberini yayımlamıştır. Yunanistan Elçiliği diğer İtilaf Devletleri gibi kapitülasyonların kaldırılmasına itiraz etmiş ve resmî bir protestoda bulunmuştur. [100] Kapitülasyonların kaldırılmasına yönelik bu protestolardan kısa bir süre sonra ise Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'na katılmıştır.

29 Ekim 1914 tarihinde Osmanlı donanmasının Rus limanlarını bombalaması, İngiliz basınında geniş yankı uyandırmıştır. İngiliz basınına göre bu bombardıman hem siyasi hem de stratejik açılardan büyük bir öneme sahiptir zira Karadeniz'deki Rus limanlarına yönelik bu bombardıman, Osmanlı Devleti'nin Alman etkisi altında hareket ettiğinin ve Alman askerî desteğiyle bölgedeki deniz gücünü artırmaya çalıştığının bir sonucudur. İngiliz basını bu gelişmeyi Osmanlı Devleti'nin savaşta oynayacağı rolün belirginleşmesi olarak değerlendirirken olayın İtilaf Devletleri açısından doğuracağı sonuçları da tartışmaya açmıştır.

İngiliz basınında ayrıca Osmanlı Devleti'nin bu eylemi karşısında "Yunanistan da hazır, hem de fazlasıyla hazır" yorumları yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu silahlı harekâtından sonra Yunanistan'ın savaş ilan edeceği düşüncesi İngiliz basınında hâkim görüş olarak ön plana çıkmıştır.

The Western Daily Press gazetesine göre Bulgaristan, Osmanlı Devleti yanlısı bir tutum sergilemiştir. Ancak Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın desteğiyle Romanya, Sırbistan ve Yunanistan'a saldırma imkânını elde ederek fırsat alanını genişletmiştir. Buna karşın Romanya ve Yunanistan, Osmanlı Devleti'ne rahatça saldırabilecek pozisyonda olarak değerlendirilmiştir. İngiliz basınında Romanya'nın Karadeniz'de Osmanlı kıyı şeridine saldırabileceği, Yunanistan'ın ise Anadolu kıyılarına yönelik tacizlerde bulunabileceği ancak bu Yunan saldırısına Osmanlı Devleti'nin etkili bir karşılık veremeyeceği öngörülmüştür. Ayrıca İtalya'nın Osmanlı Devleti'ne müdahalesinin Akdeniz bölgesindeki sorunları önemli ölçüde artıracağı belirtilmiştir.[101] The *Devon and Exeter Gazette*'e göre, Türk ordusu ve müttefikleri için muhtemel harekât bölgelerinden biri Selanik olarak öne çıkmıştır. İngiliz basınında Osmanlı ordusunun Selanik'e yönelik bir taarruz gerçekleştireceği ihtimali üzerinde durulmuş ve bu doğrultuda belirgin bir beklenti oluşmuştur. Basında ayrıca böyle bir saldırı karşısında Yunan

[100] BOA, *HR.SYS*, 2276/49, 29 Eylül 1914; BOA, *HR.SYS,* 2277/2, 10 Ekim 1914.
[101] *The Western Daily Press*, 3 Kasım 1914.

ordusunun herhangi bir dış destek olmaksızın kendi imkânlarıyla direnmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu değerlendirme, Türk-Yunan ilişkilerinin yanı sıra bölgesel güç dengeleri ve Büyük Savaş'ın erken döneminde Balkanlardaki jeopolitik dinamikler açısından dikkat çekicidir.[102]

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni savaşa dâhil etme yönündeki baskıları, özellikle Eylül 1914 itibarıyla belirgin bir şekilde artmıştır. Bu süreçte İttihat ve Terakki yönetimi, Yunanistan ile ilişkiler ve Ege Adaları meselesi bağlamında önemli bir karar aşamasına gelmiştir. Bâbıâli, iki temel seçenekle karşı karşıya kalmıştır: Yunanistan'a savaş ilan ederek Ege Adaları üzerindeki taleplerini askerî yollarla sürdürmek ya da bu hedeflerinden vazgeçmek veya bunları ertelemek durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Ancak Osmanlı donanmasının yetersizliği, Balkan İttifakı projesinin başarısızlığa uğraması, İngiltere ve Almanya'nın Osmanlı donanmasının Çanakkale'den Ege Denizi'ne çıkmasına izin vermeme yönündeki tutumu ve Rusya'ya yönelik askerî planların öncelik kazanması, ikinci seçeneği daha makul kılmıştır. Benzer şekilde, Yunanistan açısından da Osmanlı Devleti ile bir savaşın mümkün olmadığı görülmüştür. İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ni savaş dışında tutma yönündeki politikası, Romanya ve Sırbistan'ın desteğinin sağlanamaması, Bulgaristan'ın Selanik'i işgal etme ihtimalinin doğurduğu endişeler ve Kral Konstantinos ile Başbakan Venizelos arasındaki görüş ayrılıkları, Yunan hükümetini ihtiyatlı bir tutum sergilemeye sevk etmiştir. Sonuç olarak, Temmuz-Kasım 1914 tarihleri arasında Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında bir savaş yaşanmamış ancak iki ülke arasındaki en önemli anlaşmazlık konularından biri olan Ege Adaları meselesi çözüme kavuşturulamamıştır. Böylece Balkan Savaşları sonrasında Türk-Yunan ilişkilerinde devam eden gerilim, Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında da sürmüştür.[103]

Sonuç

İngiliz basınına göre Birinci Dünya Savaşı öncesi ve hemen sonrasında Osmanlı-Yunan ilişkilerine dair yapılan analizler, iki ülke arasındaki gerilimin yalnızca bölgesel dinamiklerden kaynaklanmadığı gibi aynı zamanda uluslararası güç dengeleri ve büyük devletlerin stratejik hesaplamalarıyla şekillendiğini göstermiştir. 19. yüzyılın başlarında

[102] *The Devon and Exeter Gazette*, 3 Kasım 1914.
[103] Yellice, *a.g.e.*, s. 469-470.

Yunanistan'ın bağımsızlık kazanmasıyla başlayan ve Balkan Savaşları'yla devam eden süreç, Osmanlı-Yunan ilişkilerinde derin bir güvensizlik ortamı oluşturmuştur. Bu dönemde Yunanistan'ın genişleme politikaları ve özellikle denizlerdeki güç mücadelesi İngiliz basınında, Osmanlı Devleti'nin zayıflığına ve bölgedeki dengesizliklere sıkça vurgu yapılarak yorumlanmıştır.

Yunanistan'ın Balkan Savaşları'nda elde ettiği başarılar, sadece kara toprakları değil aynı zamanda denizlerde de hâkimiyet kurmasına imkân tanımış ve bu durum, Ege Denizi üzerindeki stratejik dengeleri Osmanlı aleyhine değiştirmiştir. Yunanistan'ın ABD'den modern savaş gemileri satın alması ve donanmasını güçlendirme çabaları, Osmanlı Devleti'nin stratejik konumunu daha da zorlaştırmıştır. Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a kaptırdığı adaları geri almak için girdiği dretnot savaşı ise İngiliz basınında yankı uyandırmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin donanmasını modernize etme çabaları ve Almanya'dan destek alarak Yunanistan'ın denizlerdeki üstünlüğüne meydan okuması, İngiltere'de ilgiyle takip edilmiştir. Bu süreçte *Goeben* ve *Breslau* savaş gemilerinin Osmanlı donanmasına katılması, Doğu Akdeniz'deki güç dengesinin Yunanistan aleyhine değiştiği şeklinde yorumlanmıştır. İngiliz gazetelerinde bu iki modern savaş gemisinin Osmanlı donanmasına kattığı potansiyel gücün, Ege Denizi ve çevresindeki dengeleri nasıl etkilediği üzerine analizler yapılmıştır.

İngiliz basını, Osmanlı Devleti'nin dretnotlar ve diğer modern savaş gemileriyle denizlerdeki güç dengesini yeniden kurma girişimlerini, Avrupa'daki geniş çaplı güç mücadelesinin bir parçası olarak ele almıştır. Özellikle Doğu Akdeniz'de Osmanlı donanmasının güçlenmesi yalnızca Yunanistan için değil aynı zamanda bölgedeki diğer aktörler için de dikkate değer bir değişim olarak yorumlanmıştır. Bu dönemde İngiliz gazeteleri, Osmanlı Devleti'nin donanma modernizasyonuna dikkat çekerken özellikle *Goeben* ve *Breslau*'nun katılımının ardından Yunanistan'ın nasıl bir stratejik yanıt vereceği konusunda tahminler yürütmüştür. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a karşı gerçekleştirdiği denizlerdeki güç mücadelesi, yalnızca iki ülke arasındaki rekabetin değil aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki büyük güçlerin çıkar çatışmalarının bir yansıması olarak görülmüştür.

Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı-Yunan ilişkilerinde yaşanan gerilim, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla daha da tırmanmış ve bu durum, İngiliz basını tarafından dikkatle takip edilmiştir. Savaşın eşiğinde, bölgedeki güç dengelerinin kırılganlığı ve Avrupalı devletlerin çıkar

çatışmaları, Osmanlı Devleti'nin güvenlik arayışlarını ve Yunanistan'ın genişleme politikalarını daha da keskinleştirmiştir. Özellikle savaşın başlangıcında İngiliz basınında, Osmanlı Devleti'nin eski topraklarını geri alma isteği ve Yunanistan'ın savaş hazırlıkları, iki ülke arasındaki rekabetin diplomatik ve askerî boyutlarda ne kadar derin olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle birlikte, Doğu Akdeniz'deki stratejik dengeler yeniden şekillenmiştir. İngiliz basınında Osmanlı Devleti'nin savaş sürecindeki rolü ve Yunanistan ile arasında yaşanan diplomatik çatışmaları, kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Osmanlı Devleti'nin İttifak Devletleri safında yer alması Yunanistan'ın stratejik manevra alanını daraltırken, bölgedeki büyük güçlerin çıkar çatışmalarını daha da belirginleştirmiştir. İngiliz basını bu yeni dengeleri analiz ederken Osmanlı Devleti'nin savaş boyunca Batı'ya karşı yürüttüğü direniş ve diplomatik manevraları Doğu Akdeniz'deki güç mücadelesinin merkezî unsurları olarak değerlendirmiştir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

I.I. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)*

Dâhiliye Emniyet-i Umumiye Emniyet Şubesi Evrakı (DH. EUM. EMN)
Hariciye Nezâreti Londra Sefareti Belgeleri (HR. SFR. 3)
Hariciye Nezâreti Siyasi (HR.SYS)
Sadaret Divan Mukavelenameler (A. DVN. MKL)

II. Resmî Yayınlar

Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Lansing Papers, 1914-1920, *Volume I*, (ed.) J.S. Beddie, United States Government Printing Office, Washington 1939.

* Kullanılan arşiv vesikalarının detayları dipnotlarda gösterilmiştir.

III. Süreli Yayınlar[**]

Aberdeen Daily Journal
Aberdeen Press and Journal
Bayswater Chronicle
Bucks Advertiser and Aylesbury
Coventry Standard
Daily Malta Chronicle and Garrison Gazette
Daily News & Leader,
Dundee Evening Teleraph and Post
East Anglian Daily Times
Edinburgh Evening News
Evening Echo
Evening Mail
Evening Telegraph and Post
Exeter and Plymouth Gazette
Guernsey Evening Press and Star
Halifax Evening Courier
Hampshire Telegraph and Naval Chronicle
Hartlepool Northern Daily Mail
Huddersfield Daily Examiner
Kerry News
London Evening Standard
Manchester Evening News
Northampton Mercury
North-Eastern Daily Gazette
Nottingham Daily Express
Pall Mall Gazette
Sheffield Daily Telegraph
Sheffield Independent
Soulby's Ulverston Advertiser and North Lonsdale Advertiser
Staffordshire Sentinel
The Banffshire Herald
The Barrow Herald
The Birmingham Daily Post
The Courier
The Daily Citizen

[**] Kullanılan süreli yayınların tarihleri dipnotlarda gösterilmiştir.

The Daily Express
The Daily Herald
The Devon and Exeter Gazette
The Free Press
The Freeman's Journal
The Globe
The Lancashire Daily Post
The Leeds Mercury
The Leicester Mail
The Londonderry Sentinel
The Manchester Courier
The Midland Daily Telegraph
The Newcastle Daily Journal
The Newcastle Journal
The North-Eastern Daily Gazette
The Ottawa Free Press
The Pall Mall Gazette
The Scotsman
The Staffordshire Sentinel
The Sun
The Times
The Western Daily Press
The Western Mail
The Western Morning News
The Yorkshire Evening News
The Yorkshire Post and Leeds Intelligencer

IV. Araştırma Eserler

AĞANOĞLU, H. Yıldırım, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi Göç*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.

AK, İlyas, "Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girişindeki Kritik Dönemeç: İngiliz Basınına Göre Goeben ve Breslau'nun Osmanlı Donanmasına Katılması ve Rus Limanlarını Bombalaması (10 Ağustos 1914-29 Ekim 1914)", *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Eşref BUHARALI Özel Sayısı, 2024, ss.463-496.

AHMAD, Feroz, *Jön Türkler ve Osmanlı'da Milletler Ermeniler, Rumlar, Arnavutlar, Yahudiler ve Araplar*, (çev.) Ayşen Gür, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017.

ALTINTAŞ, Yusuf Ziya, "Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı İstanbulu'nda Müttefik Almanlar", *Osmanlı İstanbulu-IX*, (ed.) Feridun M. Emecen ve Ali Akyıldız, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2024, ss. 305-325.

BABACAN, Hasan, *Mehmed Talât Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi, C. II, Ks. II*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

_____, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, Ks. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

BUDAK, Mustafa, "Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Makedonya'da Yunan Zulmü ve Osmanlı Devleti'nin Tavrı", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları,* C. 16, S. 32, 2017, ss. 1-20.

ÇETİN, Nurten, "1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 24, 2010, ss.149-172.

EFİLOĞLU, Ahmet, *Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir 1912-1918*, Bayrak Yayınları, İstanbul 2011.

_____, "1914 Osmanlı-Yunan Nüfus Mübadelesi Girişimi: İttihat ve Terakki'nin ve Yunanistan'ın Mübadele Politikaları", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, S. 12, 2011, ss. 47-70.

HAYTA, Necdet, *Ege Adaları Sorunu 1911'den Günümüze*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.

HÜLAGÜ, Metin, "1897 Osmanlı-Yunan Savaşı Çerçevesinde Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Donanması Hakkında Bir Değerlendirme", *Türkler*, C. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 830-844.

MACMİLLAN, Margaret, *Barışa Son Veren Savaş*, Alfa Yayınları, (çev.) Belkıs Çorakçı Dişbudak, İstanbul 2014.

MENTEŞE, Halil, *Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları*, Altınordu Yayınları, Ankara 2019.

ÖRENÇ, Ali Fuat, *Yakındönem Tarihimizde Rodos ve Oniki Ada*, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2006.

_____, "Yakınçağda Osmanlı Bahriyesi", *Hunlardan Günümüze Türk Askerî Kültürü*, (ed.) A. Sefa Özkaya, Kronik Kitap, 2019, ss. 395-415.

PANZAC, Daniel, *Osmanlı Donanması (1572-1923)*, (çev.) Ahmed Maden ve Sertaç Canpolat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

ROGAN, Eugene, *Osmanlı'nın Çöküşü Ortadoğu'da Büyük Savaş 1914-1920*, İletişim Yayınları, İstanbul 2018.

ŞİMŞİR, Bilal N., *Ege Sorunu Belgeler C. I (1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

_____, *Ege Sorunu Belgeler C. II (1913-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

TURAN, Şerafettin, "Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu Boyutlar, Taraflar" *Üçüncü Askeri Tarih Semineri* [*Türk-Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)]*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, ss. 35-53.

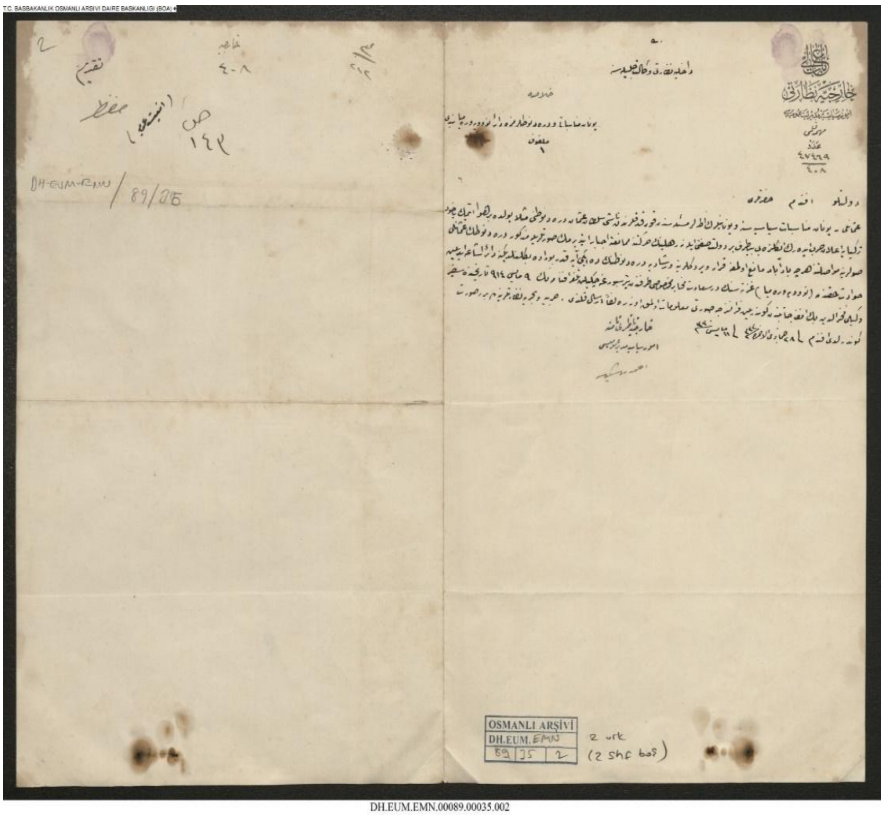
WESTWELL, Ian, *Resimli Harp Tarihi I. Dünya Savaşı*, (çev.) Oktay Etiman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

YELLİCE, Gürhan, *Ege Adaları Meselesi 1911-1914*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2002.

_____, "Türk-Yunan İlişkilerinde Dönüm Noktası: Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ın "Normalleşme" Arayışı ve Almanya'nın İttifak Projesi", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, Türk-Yunan İlişkileri Özel Sayısı, 30 Ağustos 2021, ss. 91-115.

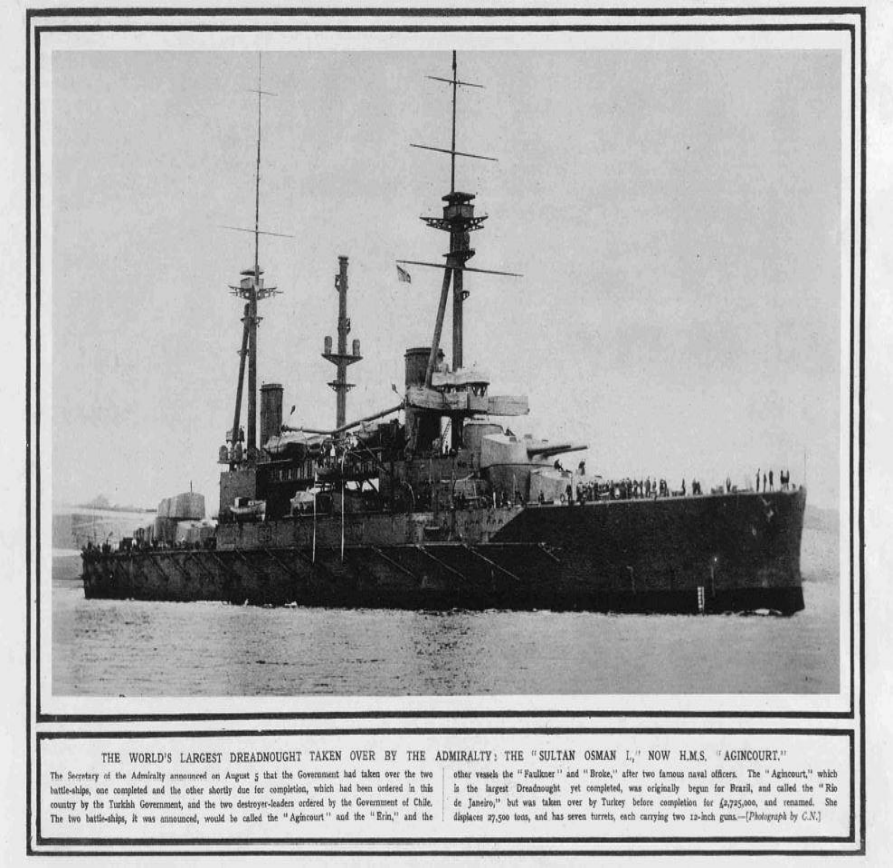
EKLER

EK-1

EK-1. Hariciye Nezâreti Yunanistan'ın, *Sultan Osman-ı Evvel* ve *Reşadiye* zırhlılarının Osmanlı sularına ulaşmasını engellemek amacıyla bu gemileri havaya uçurabileceği veya Osmanlı Devleti'ne savaş ilan edebileceği ihtimalleri üzerinde değerlendirmede bulunduğu bir arşiv vesikası (BOA, *DH. EUM. EMN,* 89/35 Leff: 2, R. 11 Mayıs 1330 (24 Mayıs 1914).

EK-2

THE WORLD'S LARGEST DREADNOUGHT TAKEN OVER BY THE ADMIRALTY: THE "SULTAN OSMAN I.," NOW H.M.S. "AGINCOURT."

The Secretary of the Admiralty announced on August 5 that the Government had taken over the two battle-ships, one completed and the other shortly due for completion, which had been ordered in this country by the Turkish Government, and the two destroyer-leaders ordered by the Government of Chile. The two battle-ships, it was announced, would be called the "Agincourt" and the "Erin," and the other vessels the "Faulkner" and "Broke," after two famous naval officers. The "Agincourt," which is the largest Dreadnought yet completed, was originally begun for Brazil, and called the "Rio de Janeiro," but was taken over by Turkey before completion for £2,725,000, and renamed. She displaces 27,500 tons, and has seven turrets, each carrying two 12-inch guns.—[*Photograph by C.N.*]

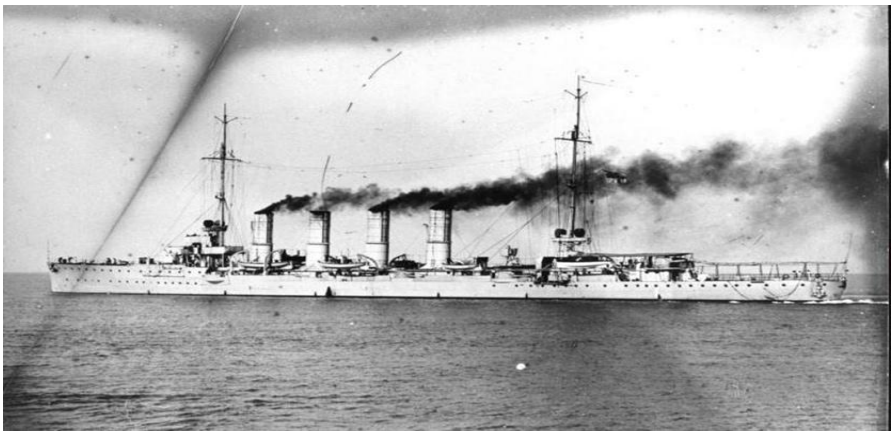
EK-2. İngiliz basınında *Sultan Osman-ı Evvel* (şimdiki adı *H.M.S. Agincourt*) dretnotu (*The Illustrated War News*, 12 Ağustos 1914).

EK-3

EK-3. Yunanistan tarafından 1910 yılında İtalya'dan satın alınan ünlü *Averoff* zırhlısı, Yunan donanmasına Osmanlı donanması karşısında belirgin bir üstünlük sağlamıştır (1912 yılında çekilmiş bir fotoğraf *Averof* zırhlısı mürettebatı) https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b6922602x?rk=21459;2,(02.12.2024).

EK-4

EK-4. İngiliz basınına göre Osmanlı Devleti'nin *Breslau* gemisine *Midilli* adını vermesinin nedeni, Midilli Adası'nın Balkan Savaşları sırasında Yunanistan tarafından Osmanlı Devleti'nden alınan adalar arasında yer almasıdır. Basına göre Osmanlı Devleti gemiye bu adı vererek Midilli Adası'nı geri alma niyetini ima etmiştir, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/goeben-sms-and-breslau-sms/, (02.12.2024).